

Nuuskan laittoman maahantuonnin seuraukset

Tiina Hämäläinen

03/2023

TIIVISTELMÄ

Tiina Hämäläinen: Nuuskan laittoman maahantuonnin seuraukset

Opinnäytetyön muoto: Sisällönanalyysi

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Jari Hyyti ja Tiina Väkiparta

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Opinnäytetyö käsittelee nuuskan laitonta maahantuontia ja sen seurauksia niin yhteiskunnallisesta kuin yksittäisen salakuljettajan näkökulmasta. Aihetta lähestytään pääasiassa ammattimaisen salakuljetuksen ja sen merkittävyyden kautta, mutta opinnäytetyössä sivutaan myös yksittäisten henkilöiden pienempimuotoista nuuskan matkustajatuontia.

Tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössä on käytetty pääasiassa kvalitatiivisia menetelmiä. Analyysimenetelmäksi on valittu sisällönanalyysi, joka mahdollistaa olemassa olevien dokumenttien analysoinnin systemaattisesti ja objektiivisesti. Nuuskan laittomaan maahantuontiin ja myyntiin sekä niiden seurauksiin liittyviä dokumentteja on saatavilla runsaasti. Näiden pohjalta on luotu kuva tutkittavasta ilmiöstä sisällönanalyysiä hyödyntäen.

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää ja samalla lisätä ymmärrystä siitä, mitä nuuskan laitton maahantuonti tarkoittaa ja millaisia seurauksia sillä on. Työssä avataan yhteiskunnallisesti merkittävän harmaan talouden käsitettä ja miten tutkittavana oleva aihe liittyy siihen, sekä syvennytään yksilötasolla niin rikosoikeudellisiin kuin hallinnollisiin seuraamuksiin.

Sivumäärä: 35

Tarkastuskuukausi ja vuosi: maaliskuu 2023

Avainsanat: nuuska, harmaa talous, laitton maahantuonti, salakuljetus, veropetos, törkeä veropetos, laitton tuontitavaraan ryhtyminen

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 TUTKIMUSMENETELMÄT JA -KYSYMYKSET	2
2.1 Tutkimusmenetelmät	2
2.2 Aineiston keruu ja analysointi.....	2
2.3 Aikaisemmat tutkimukset	4
2.4 Tutkimuskysymykset.....	4
3 YLEISTÄ NUUSKASTA	5
3.1 Historia	5
3.2 Laillisuus.....	5
3.3 Käytön yleisyys.....	7
4 NUUSKAN MAAHANTUONTI	7
5 HARMAA TALOUS	9
5.1 Kansantaloudellinen ja fiskaalinen harmaa talous.....	9
5.2 Osapuolet ja vaikutukset.....	11
5.3 Laajuus.....	12
5.4 Syyt	12
6 LAITTOMAN MAAHANTUONNIN RIKOSOIKEUDELLISET SEURAUKSET.....	13
6.1 Verorikos	14
6.1.1 Veropetos.....	15
6.1.2 Törkeä veropetos	16
6.2 Salakuljetus	17
6.3 Laiton tuontitavaraan ryhtyminen	18
6.4 Oikeudelliset esimerkitapaukset.....	18
6.4.1 Itä-Suomen hovioikeus 22/135169	19
6.4.2 Lapin käräjäoikeus 22/151673.....	19
7 LAITTOMAN MAAHANTUONNIN HALLINNOLLISET SEURAUKSET	20
7.1 Valmistevero.....	21
7.2 Veroseuraamus käytännössä	22
7.3 Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisut	23

7.3.1 KHO:2018:54	23
7.3.2 KHO:2020:119	23
8 MENETTÄMISSEURAAMUS	24
9 JOHTOPÄÄTÖKSET	26
9.1 Tutkimuksen eettisyys	28
9.2 Tutkimuksen luotettavuus	28
9.3 Jatkotutkimusehdotukset	29
LÄHTEET	31

1 JOHDANTO

Pieni pyöreä rasia ilmestyy esiin taskun uumenista. Henkilö kaivaa sieltä pienen pussin ja työntää sen huulen alle. Tuttu näky, eikö? Tämä näky on viime vuosina yleistynyt erityisesti nuorten miesten keskuudessa nuuskan käytön lisääntyessä (THL 2022a,3). Vaikka nuuskan käyttö on Suomessa laillista, on sen myynti ollut laitonta siitä asti, kun Suomi liittyi Euroopan Unioniin (EUR-Lex). Onkin aiheellista tarkastella, miten nuuska Suomen katukuvaan oikeastaan tulee ja mitä siitä seuraa.

Nuuskan tuonti Suomeen on tarkoin rajattua. Sitä on laillista tuoda omaan henkilökohtaiseen käyttöön tietty määrä vuorokaudessa, mutta sen tuonti kaupallisiin tarkoituksiin tai edes lahjaksi toiselle, on lailla kiellettyä (Tulli 2022c). Nuuskan käytön yleistyessä voidaan pohtia sitä, onko realistista olettaa jokaisen käyttäjän käyvän itse hakemassa säännöllisin väliajoin omaan käyttöönsä tarkoitetut nuuskat esimerkiksi Ruotsista, vai onko tämä jo lähtökohtaisesti mahdoton yhtälö?

Viime vuosina laittomasti maahantuodun nuuskan määrä on kasvanut räjähdysmäisesti. Vuonna 2021 Tulli takavarikoi Suomeen salakuljetettua nuuskaa 9 104 kiloa, kun vastaava luku vuonna 2011 oli vain reilu 30 kiloa. (Tulli 2022a.) Vuositasolla puhutaankin miljoonista, jopa kymmenistä miljoonista laittoman nuuskabisneksen ympärillä pyörivistä euroista.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on nostaa esiin nuuskan laittomasta maahantuonnista aiheutuvia seurauksia niin yhteiskunnallisesti kuin yksittäisen salakuljettajan näkökulmasta. Yhteiskunnallisella tasolla opinnäytetyössä käsitellään harmaata taloutta ja nuuskan laittoman maahantuonnin vaikutuksia lähinnä menetettyjen verotulojen muodossa. Opinnäytetyöstä on rajattu ulkopuolelle kaikki nuuskan käytöstä aiheutuvat yhteiskunnallisesti merkitykselliset seikat, kuten nuuskan terveyshaitat ja siitä mahdollisesti aiheutuvat kulut. Lisäksi opinnäytetyössä käsitellään laittoman maahantuonnin seurauksia yksittäisen salakuljettajan näkökulmasta ja sitä, millaisia rikosoikeudellisia sekä hallinnollisia seurauksia salakuljetuksesta seuraa.

2 TUTKIMUSMENETELMÄT JA -KYSYMYKSET

Tässä kappaleessa käydään läpi opinnäytetyön tutkimusmenetelmän valintaa sekä aineiston keruuseen ja analysointiin liittyvää teoriaa sekä valintoja. Lisäksi tässä kappaleessa määritellään opinnäytetyön keskeisin asia, tutkimuskysymykset.

2.1 Tutkimusmenetelmät

Tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi on tutkimuksen luonteen ja laadun vuoksi valikoitunut laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa ei ole kvantitatiivisen tutkimuksen tarkkoja, vaihe vaiheelta eteneviä tutkimussääntöjä vaan se on hyvin joustava ja sen tiedonkeruuta ohjaa analyysi. Laadullisessa tutkimuksessa ei ole yhtä ainutta oikeaa tapaa analysoida ilmiötä kuvaavaa aineistoa. Aineistoa voidaan tarkastella monesta näkökulmasta, ja analyysitapoja, kuten tulkintatapojakin, on monia. (Kananen 2008, 9–10.)

Kuten laadullisessa tutkimuksessa yleisesti, ei myöskään tässä opinnäytetyössä ole tarkoituksena pyrkiä yleistyksiin, vaan tämän työn tarkoituksena on ilmiön kuvaaminen, ymmärtäminen ja mielekkään tulkinnan antaminen. Laadullisella tutkimuksella pyritään yleisesti jonkin ilmiön syvälliseen ymmärtämiseen. Sen sanotaan olevan hypoteesitonta, eli toisin sanoen mitään ennako-oletuksia tutkittavalle asialle ei saisi asettaa, vaikkakin tutkijalla tulisi olla jonkinlainen ennakkokäsitys tutkimastaan aiheesta. (Kananen 2008, 24 & 28.) Tässä opinnäytetyössä ei hypoteeseja ole tehty, vaan tutkija lähestyy tutkittavana olevaa asiaa niin sanotusti puhtaalta pöydältä ilman ennako-oletuksia. Vaikka kvalitatiivinen tutkimus on aina subjektiivista, on tärkeää huomioida, että omia uskomuksia, asenteita ja arvostuksia ei saa sekoittaa tutkimustuloksiin, jotta tutkimuksen objektiivisuus säilyy. Objektiivisuus syntyy subjektiivisuuden tiedostamisesta eli siitä, miten tutkimusprosessin eri vaiheissa tulisi menetellä. (Kananen 2008, 28.)

Laadullisen tutkimuksen suhde teoriaan on yksi tämän tutkimusmuodon peruskysymyksistä. Teoriaa eli tutkimuksen viitekehystä tarvitaan aina laadullisessa tutkimuksessa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 22–23.) Tässä opinnäytetyössä teoriaa pyritään käsittelemään mahdollisimman laajasti niiltä osin, kuin se on järkevää suhteessa tutkittavana olevaan asiaan.

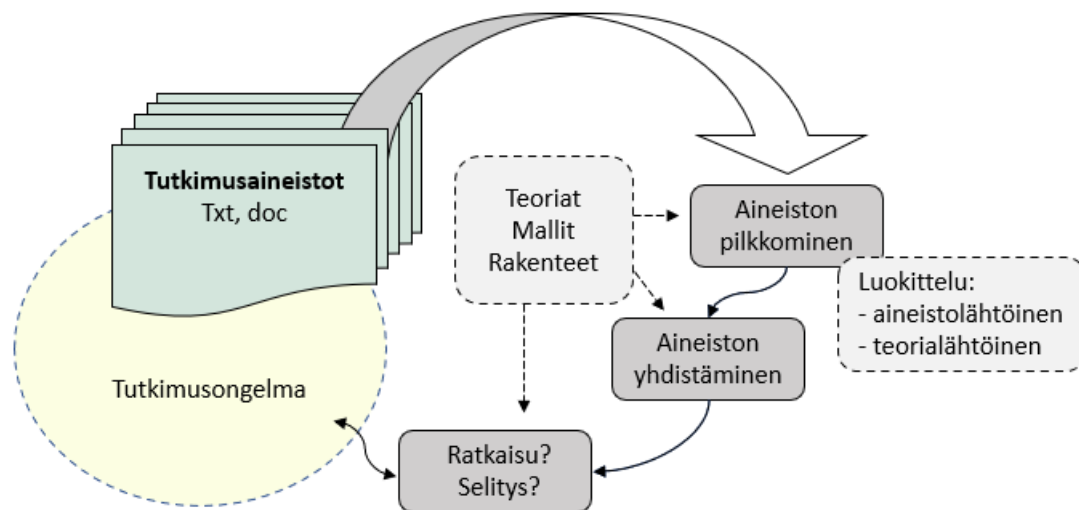
2.2 Aineiston keruu ja analysointi

Jotta laadullista aineistoa olisi mahdollista analysoida, edellyttää se aina aineiston lukemista. Tutkija harvoin hahmottaa sisältöä kertalukemalla, joten aineistoon tulee perehtyä hyvin ja lukea se useampaan kertaan, jotta tutkija löytää merkitykset aineistomassasta. (Kananen 2015, 163.) Näin on myös tehty tässä opinnäytetyössä. Kun aineistoa on näin paljon, tulee erilaisiin lähteisiin ja niiden tarjoamiin materiaaleihin palata yhä uudestaan pystyäkseen analysoimaan niitä eri yhteyksissä

ja saadakse kokonaiskuvan tilanteesta. Laadullisessa tutkimuksessa mielenkiinto kohdistuu merkityksiin, eli siihen kuinka ihmiset kokevat ja näkevät reaalimaailman. Tiedonkeruussa ja analysoinnissa pääroolissa on itse tutkija, jonka kautta reaalimaailma suodattuu tutkimustuloksiksi. (Kananen 2008, 25.)

Tämän opinnäytetyön tutkimuksen analyysimenetelmänä käytetään sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysi on menettelytapa, jolla voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Se on tapa järjestää, kuvailla ja kvantifioida tutkittavaa ilmiötä. Sisällönanalyysissä pyrkimyksenä on rakentaa malleja, jotka esittävät tutkittavaa ilmiötä tiivistetyssä muodossa ja joiden avulla tutkittava ilmiö voidaan käsitteellistää. Toiselta nimeltä sisällönanalyysistä puhutaan myös dokumenttianalyysinä. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 3.) Dokumentin määrittely tässä yhteydessä on hyvin laaja. Dokumentilla tarkoitetaan esimerkiksi kirjoja, artikkeleita, lakeja, asetuksia, haastatteluja ja raportteja, yhtä lailla kuin lähes mitä tahansa muutakin kirjalliseen muotoon saatettua materiaalia. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117.) Dokumenttien käyttäminen tutkimusaineistona on vaihtoehto aineiston keräämiselle esimerkiksi haastatteluin ja kyselylomakkein. Valmiin aineiston käyttö on joskus ainoa mahdollisuus saada kootuksi tietoa jostakin tietystä aiheesta. (Anttila 1998.) Sisällönanalyysissä voidaan soveltaa sekä määrällistä analyysia että laadullista analyysia, joista pääsääntöisesti tässä opinnäytetyössä on keskitytty laadulliseen sisällönanalyysiin (Lähdesmäki ym. 2021). Määrällistä analyysia työssä on hyödynnetty esimerkiksi tilastojen käsittelyssä.

Sisällönanalyysi voidaan jakaa aineistolähtöiseen eli induktiiviseen ja teorialähtöiseen eli deduktiiviseen analyysiin. Aineistolähtöinen analyysi voidaan jakaa karkeasti kolmevaiheiseksi prosessiksi, jossa ensin aineisto redusoidaan eli pelkistetään. Pelkistämässä aineistosta karsitaan pois tutkimukselle epäolennainen. Tämän jälkeen aineisto klusteroidaan, eli ryhmitellään. Ryhmittelyssä aineistosta etsitään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä, jotka ryhmitellään ja yhdistetään eri luokiksi. Ryhmittelyn jälkeen aineisto abstrahoidaan eli käsitteellistetään. Abstrahoinnissa erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja valikoidun tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä aineiston analyysin luokittelu perustuu aikaisempaan käsitejärjestelmään, joka voi olla esimerkiksi teoria tai malli. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122–127.) Tässä opinnäytetyössä hyödynnetään aineistolähtöistä sisällönanalyysiä, jossa tutkimusaineistona on käytetty monipuolisesti erilaisia lähteitä. Käytettyjä lähteitä on esimerkiksi artikkelit, tilastot, lait, lain esityöt, haastattelut sekä perinteinen kirjallisuus.

Kaavio 1. Tutkimusaineiston rakentumisen kehä. (Kananen 2015,177.)

Kaaviolla 1 pyritään kuvaamaan sitä, miten tutkimusaineistoa käsitellään. Siitä etsitään vastausta tutkimusongelmaan sekä tutkimusongelmasta johdettuun tutkimuskysymykseen. Laadullisen tutkimuksen ollessa kyseessä, on tavoitteena kohdeilmion kuvaaminen ja ymmärtäminen eli sen ymmärtäminen, mistä tässä on kyse. (Kananen 2015, 177.)

2.3 Aikaisemmat tutkimukset

Aiempiä opinnäytetöitä nuuskasta on tehty paljonkin, mutta ne keskittyvät lähinnä nuuskan terveysvaikutuksiin ja nuorten valistamiseen nuuskankäytön haitoista. Jonkin verran aiemmissa töissä on tutkittu myös aihetta urheilun näkökulmasta, ja kuinka isossa roolissa nuuska näyttäytyy esimerkiksi jääkiekonpelaajien keskuudessa. Poliisiammattikorkeakoulussa nuuskaan liittyviä opinnäytetöitä on tehty ainoastaan yksi. Kyseisessä työssä Sampo Niva (2020) käsitteli Facebookista löytyviä nuuskaryhmiä ja teki katsauksen verkossa tapahtuvaan nuuskakauppaan ja sen toiminnan laillisuuteen.

Tässä opinnäytetyössä sivutuista aiheista kuten harmaasta taloudesta ja veropetoksista, on tutkimuksia tehty enemmänkin, mutta ne käsittelevät erityisesti tiettyjä alueita. Nuuskan taloudellisista vaikutuksista tai rikosoikeudellisista seurauksista ei aiempia opinnäytetöitä ole tehty.

2.4 Tutkimuskysymykset

Tässä tutkimuksessa on tarkoitus selvittää vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Millaisia seurauksia nuuskan laittomasta maahantuonnista on yhteiskunnalle?
2. Millaisia seurauksia nuuskan laittomasta maahantuonnista on sitä harjoittavalle yksilölle?
3. Kuinka laajamittaista toiminta on?

4. Millaisia korkeimman oikeuden ja/tai korkeimman hallinto-oikeuden ennakkopäätöksiä nuuskan laittomaan maahantuontiin liittyen on tehty?

3 YLEISTÄ NUUSKASTA

Nykyisin Suomessa käytettävä nuuska on pääosin ruotsalaista kosteaa nuuskaa, jota käytetään suussa, ikenen ja ylähuulen välissä joko annospussissa tai irtonuuskana. Suun limakalvojen kautta nikotiini pääsee imeytymään käyttäjän verenkiertoon. Nuuska valmistetaan jauhetusta tupakasta, johon on lisätty maku- ja säilöntäaineita sekä muita lisäaineita. Nuuskan nikotiinipitoisuus tupakkaan verrattuna on huomattavasti suurempi. Grammassa nuuskaa on yleisimmin 7–8 mg nikotiinia, mutta vahvimmissa nuuskissa nikotiinin määrä voi olla moninkertainen. (THL 2021a.) Nuuskan kaltaisia suussa käytettäviä savuttomia tupakkatuotteita ovat myös nenänuuska ja purutupakka (Tulli 2018a).

Tupakkanuuskan ohella on olemassa nikotiininuuskaa, joka ei sisällä lainkaan tupakkaa. Suomessa sitä myydään nikotiinista vieroittumiseen. (Päihdelinkki.) Tässä opinnäytetyössä nikotiininuuska on rajattu aihealueen ulkopuolelle.

3.1 Historia

Nuuskan historia yltää aina 1400-luvun Karibialle, jossa alkuperäiskansojen papit vetivät tupakasta sekä mahdollisesti muista aineista koostuvaa jauhetta nenäänsä putken läpi. 1500-luvulla tämä nenään vedettävä, nuuskaksi kutsuttu, tupakka levisi ensin Ranskan hoviin, josta se Pariisiin ollessa esikuvana kaikille eurooppalaisille hoveille, levisi vähitellen ympäri Eurooppaa. Ruotsin nuuska saavutti 1600-luvulla ja tulliasiakirjojen mukaan Suomeen se rantautui ensimmäisen kerran Porvoon kautta vuonna 1637. (Snus- och tändsticksmuseum a.) Nykymuotoinen nuuska keksittiin Ruotsissa 1700-luvulla, kun ruotsalaiset maanviljelijät alkoivat tekemään omat nuuskansa. He jauhoivat tupakkakasvia kahvimyllyissä, jonka jälkeen tupakka kostutettiin, suolattiin ja laitettiin huulen alle. 1800-luvulla nuuskaa alettiin tuottamaan laajemmin tehtaissa, jonka jälkeen se lähti leviämään vakiinnuttaen asemansa pian työväenluokan miesten yhtenä yleisimmistä piristeistä. (Snus- och tändsticksmuseum b.)

3.2 Laillisuus

Suomessa säädetty alkuperäinen tupakkalaki 693/1976 tuli voimaan maaliskuussa 1977. Se mahdollisti nuuskan myymisen Suomen markkinoilla aina vuoteen 1995, jolloin Suomi joutui uudistamaan tupakkalainsäädännön Euroopan unioniin liittymisen myötä. Euroopan unionin neuvosto oli osoittanut jo vuonna 1992 kaikille jäsenmailleen direktiivin 92/41/ETY, joka asetti kaikki suussa käytettäväksi tarkoitetut tupakkavalmisteet myyntikieltoon Maailman terveysjärjestö WHO:n suosi-

tuksesta. Komission perusteluissa nuuskan kieltämiseksi on esitetty erityinen huoli siitä, että etenkin nuoret käyttävät näitä suussa käytettäväksi tarkoitettuja valmisteita, joista aiheutuu siten nikotiiniriippuvuutta, ellei rajoittavia toimenpiteitä toteuteta ajoissa. Lisäksi direktiivin mukaan kansainvälisen syöväntutkimuskeskuksen suorittamista tutkimuksista tehtyjen johtopäätösten mukaan suussa käytettäväksi tarkoitettu tupakka sisältää erityisen suuria määriä syöpää aiheuttavia aineita ja aiheuttaa erityisesti suusyöpiä. (EUR-Lex.) Purutupakka on ainoa suussa käytettävistä tupakkatuotteista, joiden myynnistä voidaan päättää EU:ssa kansallisella tasolla. EU maiden lisäksi EU:n tupakkatuotteita koskevat direktiivit on tullut saattaa kansalliseen lainsäädäntöön kaikissa ETA eli Euroopan talousalueeseen kuuluvissa maissa. Pohjoismaista Ruotsi ja Norja tekevät tähän poikkeuksen ja ne hakivat poikkeuslupan nuuskan myyntiin jo 1990-luvulla. Ruotsi haki poikkeuslupaa EU-jäsenyysneuvotteluissa ja Norja liittyessään ETAan. (THL 2021b.) Ruotsin poikkeuslupan ehtona oli velvollisuus valvoa, ettei nuuskaa päädy myyntiin muihin EU-maihin (Hirvonen ym. 2010, 21).

Kuten aiemmin on jo todettu, liittyessään Euroopan Unioniin, joutui Suomi tiukentamaan kansallista tupakkalakiaan. Lain muutoksen myötä tupakan osto- ja luovutusikäraja nostettiin 18 vuoteen ja nuuskan myynti kiellettiin. Nuuskan osalta Tupakkalaissa (549/2016) säädetään seuraavasti:

51 § Eräiden savuttomien tupakkatuotteiden myyntikielto

Purutupakkaa, nenänuuskaa ja suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakkaa ei saa myydä tai muutoin luovuttaa taikka välittää

63 § Eräiden savuttomien tupakkatuotteiden maahantuontikielto

Purutupakkaa, nenänuuskaa ja suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakkaa ei saa tuoda maahan. Maahantuontikielto koskee myös tällaisten tupakkatuotteiden hankkimista ja vastaanottamista postitse tai muulla vastaavalla tavalla Suomen ulkopuolelta.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, yksityishenkilö saa omaa henkilökohtaista käyttöönsä varten tuoda mukanaan maahan yhteensä enintään 1 000 grammaa 1 momentissa tarkoitettuja tupakkatuotteita kalenterivuorokaudessa.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu maahantuontikielto ei koske kansainvälisessä liikenteessä käytettävän vesi- tai ilma-aluksen suljetussa myyntitilassa tai varastossa olevaa tuotetta.

109 § Tupakan myyntirikos

Joka tahallaan

2) 51 §:n vastaisesti myy tai muutoin vastiketta vastaan luovuttaa taikka välittää purutupakkaa, nenänuuskaa tai suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakkaa,

on tuomittava tupakan myyntirikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Lain mukaan yksityinen henkilö saa siis tuoda omaan henkilökohtaiseen käyttöönsä kalenterivuorokauden aikana yhteensä enintään 1 000 g purutupakkaa, nenänuuskaa ja suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakkaa (eli nuuskaa). Näiden osalta tulee huomioitavaksi kohta henkilökohtaiseen käyttöön. Kyseisten tuotteiden tuominen edes perheenjäsenten käyttöön tai lahjaksi, on ehdottomasti kiellettyä. Yksityishenkilö ei myöskään saa hankkia tai vastaanottaa millään tapaa tilaamalla kyseisiä tuotteita Ahvenanmaalta tai muualta elinkeinoharjoittajalta tai toiselta yksityishenkilöltä. (Tulli 2022c.) Näitä rajoituksia rikottaessa on kyse nuuskan laittomasta maahantuonnista, jonka rikosoikeudellisia seurauksia käsitellään tarkemmin tämän opinnäytetyön luvussa 6.

3.3 Käytön yleisyys

Terveyden ja hyvinvointilaitoksen tuottaman Tupakkatilaston 2020 mukaan päivittäinen tupakointi on vähentynyt, mutta nuuskaaminen sitä vastoin yleistynyt 2000-luvun alkuun verrattuna. Nuuskaa vuonna 2020 käytti päivittäin seitsemän prosenttia 20–64-vuotiaista miehistä. Naisissa vastaava luku oli vain noin prosentin verran. Yleisintä nuuskan käyttö oli 20–34-vuotiaiden miesten keskuudessa. Heistä 22 prosenttia ilmoitti käyttävänsä nuuskaa joko päivittäin tai satunnaisesti ja 12 prosenttia heistä kertoi nuuskaavansa päivittäin. (THL 2022a, 3.)

Vuonna 2021 14–20-vuotiaista nuorista viisi prosenttia kertoi käyttävänsä nuuskaa päivittäin. Erityisesti ammatillisissa oppilaitoksissa päivittäin nuuskaa käyttävien poikien osuus on kasvanut vuoteen 2010 verrattuna. Heitä oli vuonna 2021 16 prosenttia, kun vastaava luku työillä oli seitsemän prosenttia. (THL 2022a, 3.)

Korkeakouluopiskelijoiden osalta nuuskan käyttö on yleistynyt miehillä vuodesta 2016. Kaiken kaikkiaan korkeakouluopiskelijoista vuonna 2021 kuusi prosenttia kertoi käyttävänsä nuuskaa päivittäin. (THL 2022a, 3.)

Vuoden 2020 jälkeen tilastoissa tulee huomioitavaksi myös koronaepidemian aikaiset matkustusrajoitukset ja matkustamisen voimakas väheneminen, jotka ovat voineet osaltaan vaikuttaa nuuskan saatavuuteen ja siten sen käyttöön. (THL 2022a, 5.)

4 NUUSKAN MAAHANTUONTI

Valtiovarainministeriö teettää yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa matkustajatuonnin seurantalutkimusta, jonka tarkoituksena on seurata savukkeiden ja nuuskan matkustajatuontia viikoittain. Sen tulokset eivät mittaa ammattimaista laitonta maahantuontia, tai ylipäänsä laitonta maahantuontia, vaan tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa yleisesti matkustajien tuomia määriä.

Vuonna 2021 suomalaiset matkustajat toivat maahan noin 6,9 miljoonaa nuuskarasiaa, mikä on 26

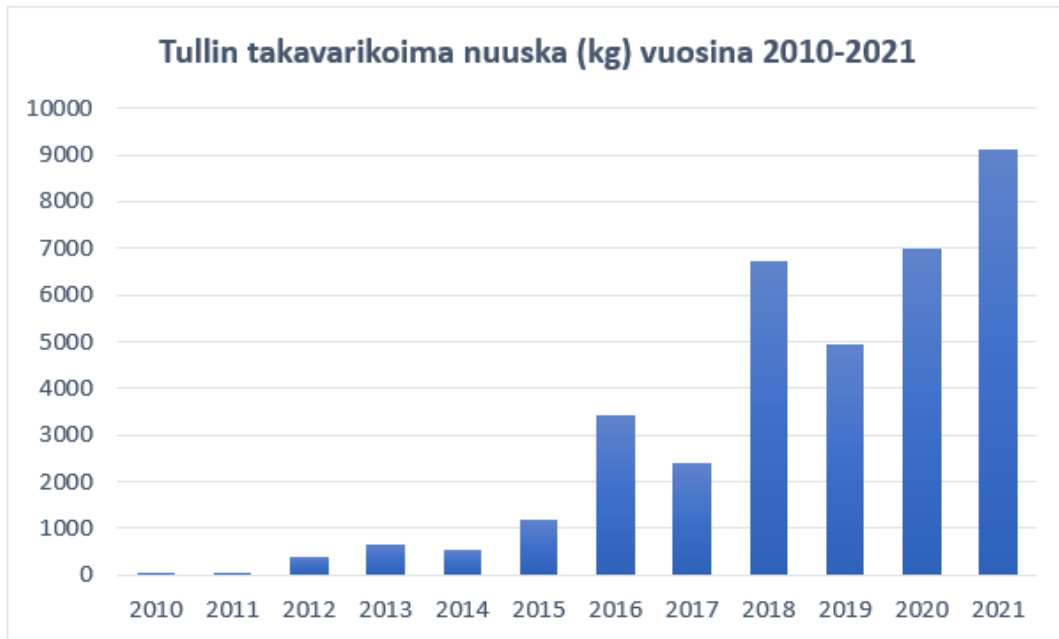
prosenttia vähemmän kuin edellisenä vuonna. Vuosien 2020 ja 2021 alhaiset matkustajatuonnin määrät johtuvat pitkälti koronapandemiasta ja matkustusrajoituksista johtuvasta matkustamisen vähäisyydestä. Nuuskan matkustajatuontia on tutkittu aina vuodesta 2009 saakka ja on havaittu, että määrä on ollut kasvussa koko seurantajakson ajan. Korkeimmillaan se on ollut vuonna 2018, jolloin matkustajat toivat Suomeen mukanaan noin 17,5 miljoonaa nuuskarasiaa. (Valtiovarainministeriö 2022.)

Kaavio 2. Nuuskan matkustajatuonnin kehitys vuosina 2009–2021. (Valtiovarainministeriö 2022.)

Samaan aikaan, kun matkustajaliikenne on korona-aikaan ollut vähäistä ja nuuskan salakuljetus henkilöliikenteessä vähentynyt, on sen laitton maahantuonti posti-, pikarahti- ja rahtiliikenteessä lisääntynyt. Etenkin kaupallista rekkaliikennettä on nuuskan laittomassa maahantuonnissa käytetty hyväksi. Suomen ja Ruotsin maarajalla tapahtuvan aktiivisen maahantuonnin lisäksi nuuskaa liikkuu suuria määriä Viron autolauttaliikenteessä. (Tulli 2022b, 4, 8.)

Jo vuonna 2010 eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisussa on todettu nuuskan olevan muodostumassa uudeksi kasvavaksi ongelma-alueeksi, ja on havaittu, että sen laitton maahantuonti ja välitys on erittäin laajamittaista (Hirvonen ym. 2010, 20). Viime vuosina nuuskan tuonti Suomeen on niin sanotusti räjähtänyt käsiin, ja aiheen tiimoilta avataan rikostutkintoja lähes päivittäin. Nuuskan salakuljetuksesta on tullut ammattimaista rikollisuutta, jossa pyörii kymmeniä miljoonia euroja. Jos tullin takavarikkoon jäi nuuskaa vuonna 2011 reilut 30 kiloa, oli sama luku vuonna 2021 yli 9 000 kiloa. (Yle 2022b.) Vuonna 2021 takavarikoidun nuuskan määrä oli 9 104 kiloa, mikä tarkoittaa 15 gramman nuuskapurkkeina laskettuna noin 606 930 kappaletta. Takavarikon määrä on yli 2 000 kiloa enemmän kuin vuonna 2020. (Tulli 2022a.)

Kaavio 3. Tullin takavarikoima nuuska (kg) vuosina 2010–2021. (Luvut: Tulli 2014, 14, Tulli 2018b, 10, Tulli 2021b, 13.)

Yllä olevasta kaaviosta on havaittavissa nuuskan laittoman maahantuonnin alati kasvava trendi. Tullin takavarikoima nuuska on kuitenkin vain jäävuoren huippu, sillä tullin arvion mukaan vain noin kymmenen prosenttia salakuljetetusta nuuskasta jää tullin haaviin (Salminen ym. 2017, 73).

5 HARMAA TALOUS

Laittomasti Suomeen päätyvä nuuska tulee pääasiassa Ruotsista, josta sitä tuodaan yleisimmin Suomeen pohjoisen maarajan yli. Pohjoisen maarajan ohella yleisin reitti nuuskan salakuljetukseen on Suomen ja Ruotsin välinen laivaliikenne. Salakuljettajina voivat toimia yksittäiset henkilöt, mutta yhä enenevässä määrin laittomaan kulutukseen päätyvä nuuska salakuljetetaan Suomeen ammattimaisesti toimivien ja usein kansainvälisten ryhmien toimesta. Toiminnan ollessa organisoitua, ja kun kyseessä ovat suuret nuuskaerät, on ryhmillä usein eri henkilöt, jotka hoitavat nuuskan myynnin kuin ne, jotka hoitavat tavarankuljetuksen Suomeen. Nuuskan laittomalla tuonnilla ja välitystoiminnalla tavoitellaan usein huomattavaa taloudellista hyötyä ja se on osa harmaata taloutta. (Tulli 2018a.)

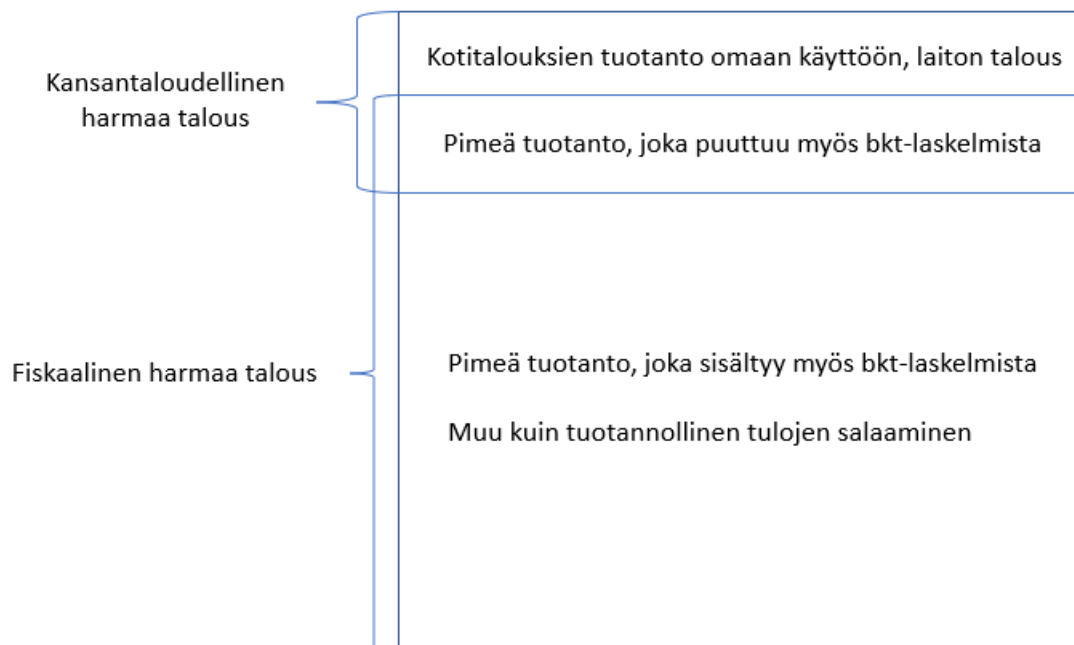
5.1 Kansantaloudellinen ja fiskaalinen harmaa talous

Harmaan talouden termillä on monta merkitystä, eikä sille ole yksiselitteistä oikeaa määritelmää. Yleisesti puhutaan kuitenkin sekä kansantaloudellisesta harmaasta taloudesta että fiskaalisesta

harmaasta taloudesta. Kansantaloudellisella harmaalla taloudella tarkoitetaan kansantalouden tilinpidosta puuttuvaa taloudellista toimintaa, joka voidaan jakaa seuraaviin alakäsitteisiin;

1. ”Harmaa talous määritellään sellaisten hyödykkeiden tuotannoksi, joka on sinänsä laillista, mutta toiminta halutaan salata viranomaisilta verojen välttämiseksi tai säännösten kiertämiseksi.
2. Laiton talous määritellään tuotannolliseksi toiminnaksi, jossa tuotetaan laittomia tavaroita tai palveluita tai jotka ovat laittomia silloin, kun niiden tuottajalla ei ole siihen oikeuttavaa auktorisointia.
3. Epävirallisen sektorin tuotanto määritellään tuotannolliseksi toiminnaksi, jota suorittavat rekisteröimättömät yritykset kotitaloussektorilla vähäisessä määrin, mutta jonkinlaisella markkinoille menevällä tuotannolla.
4. Kotitalouksien tuotanto, joka tapahtuu niiden omaa loppukäyttöä varten.” (Hirvonen & Määttä 2018, 2.)

Fiskaalisen harmaan talouden käsite on ongelmallinen rajata. Se kattaa selkeän tulojen salaamisen sekä muut harmaaseen talouteen liittyvät väärinkäytösmuodot, jättäen kuitenkin ulkopuolelle muun tyyppiset verojen kiertämiset, jotka ovat erillään harmaasta taloudesta. Puhuttaessa Suomen harmaasta taloudesta, puhutaan yleensä sen fiskaalisesta muodosta. (Hirvonen & Määttä 2018, 4.)

Kaavio 4. Kansantaloudellisen ja fiskaalisen harmaan talouden eroja (Hirvonen & Määttä 2018, 4).

Yhtenä harmaan talouden määritelmänä on myös vuonna 1994 harmaan talouden selvitystyöryhmän luokittelu, jonka mukaan harmaa talous on toimintaa, ”josta saadusta tulosta ei ole maksettu

lakisääteisiä veroja ja maksuja sen johdosta, että toiminta tai tulonmuodostus on tapahtunut viranomaisilta salassa tai siitä on annettu väärää tai puutteellista tietoa” (Hirvonen ym. 2010, 29–30).

5.2 Osapuolet ja vaikutukset

Harmaa talous voidaan nähdä olevan aina vähintään kahden kauppa. Toinen osapuolista toimii suorituksen maksajana tai muutoin tulon lähteenä ja toinen puolestaan pyrkii välttämään verot ja maksut kyseisestä tulosta. Suorituksen maksajaa ei voi kategorioida, vaan se voi olla kuka tahansa, esimerkiksi yksityinen henkilö, yritys, julkisyhteisö, vakuutuslaitos, asiakas tai työnantaja. Suorituksen maksaja ei välttämättä edes aina tiedä toisen osapuolen harjoittamasta harmaasta taloudesta. Toisaalta maksaja voi myös olla itse osallisena tai mahdollistamassa harmaan talouden toteutumista. Harmaan talouden harjoittajana voi olla niin yksityishenkilö kuin yhtä lailla yritys tai muu yhteisö. On kuitenkin yleistä, etenkin monimuotoisissa ja kehittyvissä harmaan talouden ilmiöissä, että näiden kahden osapuolen lisäksi tekotapoihin saattaa liittyä erilaisia välittäjiä, bulvaaneja ja avunantajia. Oman lukunsa harmaaseen talouteen tuovat myös sen hyväksikäyttäjät, jotka saavat siitä välillistä hyötyä muun muassa halvempina tuotteiden ja palveluiden hintoina itse varsinaisesti siihen syyllistymättä. (Hirvonen & Määttä 2018, 19–20.)

Hyötyjien lisäksi harmaan talouden pelissä on aina myös häviäjiä, joista ensisijaisena häviäjänä on yhteiskunta. Osan jättäessä verot ja velvoitteet hoitamatta, kertyy julkista rahoitusta vähemmän, kun osa verotuloista jää saamatta. Julkista rahoitusta kuitenkin tarvitaan yhteiskunnan pyörittämiseen ja yhteisten asioiden hoitamiseen, mikä tarkoittaa väistämättä sitä, että harmaan talouden seurauksena muut joutuvat maksamaan enemmän veroja. Yhä enenevässä määrin harmaa talous sekä talousrikollisuus kytkeytyvät myös osaksi järjestäytyntä rikollisuutta. (Verokampus.)

Verohallinnon mukaan säännösten vastaisessa tupakkatuotteiden maahantuonnissa salakuljettajat pyrkivät välttämään niin maahantuonnin veroja kuin valmisteverojakin. Salakuljetetut tuotteet päätyvät pimeille markkinoille, mikä pienentää valtion verokertymää. (Verohallinto 2018.) Tullin arvion mukaan laittomasti maahantuotavasta nuuskasta jää tullin tarkastuksissa kiinni vain noin kymmenen prosenttia. Samaan arvioon on päätenyt myös Tilastokeskus. (Salminen ym. 2017, 73.) Mikäli tämä kymmenen prosentin arvio pitää paikkansa, on Suomeen tuotu esimerkiksi vuonna 2021 laittomasti noin 90 000 kiloa nuuskaa. Arvio on laskettu Tullin takavarikoiman määrän perusteella, joka vuonna 2021 oli 9104 kiloa (Tulli 2022b). 90 000 kiloa laittomasti tuotua nuuskaa tarkoittaisi valtion kannalta noin 36 miljoonaa euroa menetettyjä valmisteveroja vuoden 2021 Verohallinnon verotusarvolla laskettuna. Laittomasti maahantuodun nuuskan valmisteverojen laskemiseen palataan tarkemmin opinnäytetyön kappaleessa 7.2. Vaikka laittomasti maahantuodun nuuskan määrä olisi todellisuudessa vähemmän kuin 90 000 kiloa, on selvää, että verotuksellisesti puhutaan kuitenkin miljoonista euroista, jotka valtio menettää vuosittain. Laittomasti maahantuodun nuuskan ve-

romenetysten ohella valtio menettää välillisesti myös verotuloja laillisesti markkinoilla olevista tupakkatuotteista, sillä nuuskan sääntöjenvastaisella tuonnilla pyritään siihen, että nuuska korvaisi osan laillisista tupakkamarkkinoista. Kun laittomasti kaupalliseen tarkoitukseen maahantuotua nuuskaa ei saada verotettua, se saa hyötyä verrattuna laillisilla tupakkamarkkinoilla oleviin tupakkatuotteisiin, mikä taas aiheuttaa kilpailun vääristymistä sääntöjenvastaisen tuonnin hyväksi. (Tulli 2018a, 2.)

5.3 Laajuus

Harmaan talouden määrää on vaikea arvioida ja totuudenmukaisen kuvan saaminen on haastavaa. Kosonen (2014) nostaa artikkelissaan esille verotarkastukset ja satunnaisotannan, jonka avulla harmaan talouden kokoa on mahdollista arvioida luotettavasti tavalla, joka mahdollistaa yleistämisen. Yleensä kehittyneissä maissa verotarkastajat löytävät suuren osan pimitetyistä verotuloista, jolloin verotarkastusten tuloksia voidaan pitää luotettavina. Nämä tulokset voidaan yleistää siihen joukkoon, josta otos on otettu, sillä satunnaisotannan ollessa kyseessä, kuka tahansa olisi voinut joutua tarkastukseen. (Kosonen 2014, 44.) Vuonna 2008 on Suomessa harmaan talouden kokonaismäärä ollut reilut 12 miljardia euroa, joka on ollut 6,9 prosenttia kyseisen vuoden bruttokansantuotteesta (BKT). Luku perustuu juurikin verotarkastustuloksiin perustuvaan laskentamenetelmään. Laskentamenetelmän avulla on arvioitu vuotuisen harmaan talouden kokonaismäärän olevan 10–14 miljardin suuruusluokkaa. EU:n komission toimeksiannosta on vuonna 2009 laadittu raportti, jossa arvioidaan harmaan talouden aiheuttamia veromenetyksiä. Näiden arviointia voidaan tehdä vain hyvin karkealla tasolla, salattujen tulojen ollessa hyvin erityyppisiä ja niihin kohdistuvat verot eritasoisia. Raportin arvioiden mukaan arvonlisäverovajauksen kokonaismäärä on vuonna 2008 ollut todennäköisesti vähintään 2 miljardia euroa ja muiden kuin arvonlisäveromenetysten laskennallinen arvio on vuonna 2008 ollut 2,5–3,5 miljardia euroa. (Hirvonen ym. 2010, 13–14.) Harmaan talouden määrän arvioinnin haastavuudesta kertoo selkeästi myös suuri vaihtelu eri tutkimusten välillä. Vuonna 2015 julkaistussa tutkimuksessa Suomen harmaan talouden osuudeksi arvioitiin 12,9 % BKT:sta. (ReserchGate 2015, 45.)

5.4 Syyt

Kosonen (2014) on lähtenyt selittämään harmaan talouden syitä kiinnijäämisen todennäköisyyden tai vaihtoehtoisesti sosiaalisten preferenssien kautta. Kosonen avaa teoksessaan Allinghamin ja Sandmonin mallia, jossa veronkiertopäätös nähdään yksilön näkökulmasta uhkapelinä. Mallin mukaan verojen kierto on verrannollinen henkilön riskinsietoon. Toisin sanoen, mitä enemmän riskejä henkilö sietää, sitä enemmän hän kiertää veroja. Toisaalta myös mitä korkeampi on kiinnijäämisen todennäköisyys tai sakot veronkierrosta, sitä vähemmän veroja kierretään sekä harmaata taloutta harjoitetaan. Riskitekijöiden lisäksi harmaata taloutta on pyritty selittämään sillä, kuinka paljon ve-

ronmaksajat näkevät saavansa hyötyä verojen maksamisesta, reaalisia tekijöitä unohtamatta. Reaalisisissa tekijöissä tulonsaaja näkee mahdollisuuden tienata enemmän tuloja, kuin rehellisesti veroja maksamalla. (Kosonen 2014, 45–46.)

Tullin valvontajohtaja Hannu Sinkkonen on MTV:n haastattelussa (2019) todennut nuuskan myynnin olevan Suomessa yhtä lailla kiellettyä kuin huumeidenkin. Sinkkonen on nuuskakaupan osalta nostanut yhtenä motiivina esiin juurikin niin sanotun uhkapelin. Nuuskakaupasta saatavien tuomioiden pienuus suhteessa kaupan tuomaan rahalliseen hyötyyn houkuttaa niin yksittäisiä kansalaisia kuin järjestäytyntä rikollisuuttakin. Tämän lisäksi nuuskan myyminen on huumeiden myyntiä helpompaa, sillä kansalaiset pitävät sitä hyväksyttävämpänä eivätkä ilmoita toiminnasta eteenpäin poliisille. Näin kiinnijäämisen riski pienenee verrattuna esimerkiksi huumeiden myyntiin. (MTV 2019.)

6 LAITTOAMAN MAAHANTUONNIN RIKOSOIKEUDELLISET SEURAUKSET

Kuten aiemmin on todettu, saa tämänhetkisen tupakkalainsäädännön mukaan nuuskaa tuoda Suomeen omaan henkilökohtaiseen käyttöön kalenterivuorokauden aikana enintään 1000 grammaa. Kaikki tämän määrän ylittävät sekä myyntiin, lahjoitettavaksi tai lahjaksi tarkoitetut nuuskat katsotaan laittomasti maahantuoduiksi. Rikosoikeudellisesti nuuskan laittomasta maahantuonnista voidaan tuomita sekä veropetoksesta että salakuljetuksesta, sillä salakuljetuksen näkökulmasta nuuskan maahantuontirajoituksilla on terveydellisiä tavoitteita, kun taas veropetossäännöksillä suojataan valtion oikeutta lainmukaisiin veroihin. Rikosoikeudellinen vastuu ei kuitenkaan rajoitu vain maahantuojaan ja levittäjään, vaan myös ostaja syyllistyy rikokseen. Ostajan osalta rikosnimikkeenä on laitton tuontitavaraan ryhtyminen. (Tulli 2018a.)

Kenen tehtävä oikeastaan on nuuskan laittomaan maahantuontiin liittyvien rikosten tutkinta? Verohallinnon mukaan nuuskan laitton maahantuonti sisällytetään talousrikoksiin, silloin kun toimintaa voidaan verrata liike- ja ammattitoimintaan, vaikka sitä ei toteutettaisi selkeästi liiketoimintamuotoja hyväksikäyttäen (Verohallinto 2022a). Käytännössä tämä tarkoittaa suurempia kaupalliseen tarkoitukseen ammattimaisesti tuotuja nuuskaeriä, pois lukien maahantuojan omaan käyttöön tarkoitetut vähäiset maahantuontirajoitusten ylitykset. Mitä sitten on talousrikollisuus? Talousrikollisuuden rajauksista on esitetty erilaisia näkemyksiä alan tutkijoiden parissa. Yhtenä näkemysrona on pidetty kysymystä siitä, luetaanko talousrikollisuuteen vain laillisen yritystoiminnan piirissä tapahtuneet rikokset vai myös jo sellaisenaan laitton toiminta, joka tähtää taloudellisen hyödyn saavuttamiseen. Erään Suomessa esiintyneen melko suppean talousrikollisuuden määritelmän mukaan taloudellinen rikollisuus voidaan jakaa kahteen ryhmään: 1) rikoksiin, joita tehdään sinänsä laillisen taloudellisen toiminnan puitteissa ja 2) rikoksiin, jotka sellaisinaan ovat laitonta taloudellista toimintaa. Sittemmin valtioneuvoston periaatepäätöksessä hallituksen toimintaohjelmaksi talousrikollisuuden ja harmaan talouden vähentämiseksi on talousrikokset määritelty taloudellisen hyödyn tavoittelemi-

seen tähtääviksi rikoksiksi, jotka tapahtuvat yritystoiminnan tai muun organisoidun toiminnan yhteydessä. Määritelmää on täsmennetty vielä vuonna 2004 sisäasiainministeriön poliisiosaston toimesta. Tämän määritelmän mukaan talousrikoksella tarkoitetaan yrityksen, julkishallinnon tai muun yhteisön toiminnan yhteydessä tai niitä hyväksi käyttäen tapahtuvaa, huomattavaan välittömään tai välilliseen taloudelliseen hyötyyn tähtäävää rangaistavaa tekoa tai laiminlyöntiä. (Hirvonen & Määttä 2018, 15–17). Talousrikosten eri lajit löytyvät rikoslaista (39/1889). Niitä ovat muun muassa petos- ja kavallusrikokset, verorikokset, rahanpesu, kirjanpitorikokset ja lahjusrikokset. (Laurio 2020, 1.)

Talousrikosten lisäksi huomioon otettavaksi tulee myös käsite tullirikokset. Laki rikostorjunnasta tullissa (623/2015) 2 §:n 1d kohdan mukaan tullirikoksella tarkoitetaan sellaista rikosta, johon sisältyy omaisuuden maahantuontia, maastavientiä tai Suomen kautta kuljettamista. Tämän perusteella voidaan nuuskan laittoman maahantuonnin katsoa olevan tullirikos. Laki rikostorjunnasta tullissa määrittelee Tullin toimivaltuudet tullirikostorjunnassa. Kyseisen lain 2 luvun 1 §:n mukaan tullirikosasian esitutkinnan toimittaa Tulli. Samassa pykälässä säädetään kuitenkin myös siitä, että esitutkinnan voi toimittaa myös poliisi siinä tapauksessa, että se on saanut tullirikoksen tietoonsa eivätkä Tulli ja poliisi toisin sovi. Alkuperäiseen kysymykseen ”Kenen tehtävä nuuskan laittomaan maahantuontiin liittyvien rikosten tutkinta on?”, voitaneen todeta, että kyseisiä rikoksia tutkivat niin poliisi kuin Tullikin.

Seuraavissa alaluvuissa avataan tarkemmin näitä kolmea rikosnimikettä, joista nuuskan laittomassa maahantuonnissa, myynnissä ja ostamisessa on kyse.

6.1 Verorikos

Veropetokset lukeutuvat verorikoksiin. Veropetoksissa on yleisesti tavoitteena veronkierto, jota toteutetaan ilmoittamalla verottajalle väärää tai puutteellisia tietoja, tai vaihtoehtoisesti jätetään tiedot kokonaan ilmoittamatta veron välttämiseksi. (Laurio 2020, 54.) Verorikokset ovat monimuotoinen rikostyyppi, jossa verojen välttämisyrittäminen voi liittyä esimerkiksi juurikin salakuljetusrikollisuuteen, arvonlisäveropetoksiin ja pimeään työvoiman käyttöön (Hirvonen & Määttä 2018, 355). Yksityishenkilöiden osalta tavallisimpiin veropetoksiin kuuluvat tulliveropetokset, joissa maahan tuodaan joko matkustajatuontina tai esimerkiksi internetkaupan kautta tavaraa laiminlyömällä kokonaan tarvittavien maahantuonti-ilmoitusten tekeminen. Toisin kuin useimpien muiden rikosten osalta, verorikoksia harvoin tehdään hetken mielijohteesta. Verorikosten tekijät harkitsevat usein teolla saatavan hyödyn suhdetta kiinnijäämisriskiin ja siitä seuraavaan sanktioon. Kiinnijäämisriskin nostamisella pyritään sekä paljastamaan että ehkäisemään ennalta verorikoksia ja ylläpitämään verojärjestelmän hyväksyttävyyttä ja uskottavuutta. (Lappi-Seppälä ym. 2022, 950.) Rikoslaissa veropetokset

lukeutuvat rikoksiin julkista taloutta vastaan, joista säädetään rikoslain 29 luvussa. Veropetossääntely perustuu useampiportaiselle törkeysasteikolle: veropetos, törkeä veropetos, lievä veropetos ja verorikkomus. (Hirvonen & Määttä 2018, 355–356.)

Myös veron välttämisen yritys on rangaistavaa ja se rinnastetaan onnistuneeseen veron välttämiseen. Rangaistus tuomitaan sekä yrityksessä että onnistuneessa teossa saman rangaistusasteikon mukaan. Perusteena rinnastamiselle pidetään sitä, että verovelvollisen näkökulmasta on sattumanvaraista, meneekö veron välttämisyritys läpi. Tältä osin veropetos poikkeaa rakenteeltaan muista rikoksista, joissa yritys on tavallisesti säädetty erikseen rangaistavaksi. (Lappi-Seppälä ym. 2022, 963, 969.) Tämän perusteella voidaan todeta, että nuuskan laittoman maahantuonnin näkökulmasta ei ole merkitystä sillä, päätyvätkö nuuskat tosiasiallisesti myynnin kautta kuluttajille, vai saadaanko ne takavarikoitua ennen myyntiin päättymistä. Jo se, että nuuska on tuotu laittomasti maahan ja jätetty ilmoittamatta välttääkseen veroseuraamuksen, rinnastetaan toteutuneeseen tekoon ja rangaistaan toteutuneen teon rangaistusasteikon mukaan.

Veropetoksen rangaistavuudessa on huomion arvoista myös se, että se on rangaistava vain tahallisenä. Veropetos on sikäli mielenkiintoinen, että sen rikostunnusmerkistössä on mukana seurauslementti, mutta toisaalta seuraamuksen tosiasiallinen täytyminen ei ole rangaistusvastuun kannalta lainkaan välttämätöntä, koska tunnusmerkistö täyttyy jo silloin, kun henkilö yrittää aiheuttaa tämän seuraamuksen. Seuraustahallisuuden näkökulmasta voidaan ajatella, että sen täyttyminen edellyttäisi sitä, että verovelvollinen voisi pitää vähintäänkin varsin todennäköisenä jonkin kyseisen menettelyn tekotapaan soveltuvan seurauslementin täyttymistä. (Lappi-Seppälä ym. 2022, 969.)

6.1.1 Veropetos

Rikoslain 29 luvun 1 §:n mukaisen perusmuotoisen veropetoksen tunnusmerkistö voi täytyä, kun verovelvollinen antaa viranomaiselle verotusta varten väärän tiedon veron määräämiseen vaikuttavasta seikasta. Tunnusmerkistö voi täytyä myös, jos verovelvollinen salaa verotusta varten annetussa ilmoituksessa veron määräämiseen vaikuttavan seikan samoin, kun jos verovelvollinen veron välttämistarkoituksessa laiminlyö verotusta varten säädetyn velvollisuuden, jolla on merkitystä veron määräämiselle. Myös muuten petollinen menettely saattaa täyttää veropetoksen tunnusmerkistön. Veropetos edellyttää myös, että verovelvollisen menettely aiheuttaa tai yrittää aiheuttaa veron määräämättä jättämisen tai sen määräämisen liian alhaiseksi taikka veron aiheettoman palauttamisen. Näiden edellytysten täytyessä verovelvollinen on tuomittava veropetoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. (Rikoslaki 39/1889.)

Rikoslain 29.1:4 oleva kohta muuten petollinen toimi on säädetty rikoslakiin veropetosten avoimeksi tekemuodoksi. Hallituksen esityksen (66/1988) mukaan tälle on ollut tarve, sillä kaikkia vilpillisiä menettelytapoja veron tai siihen rinnastettavan maksun välttämiseksi ei ole mahdollista kuvata

yleisin käsittein. Tullin tai valmisteveron alaisen tavaran maahantuonti tullitoimipaikka kiertämällä on nimenomaisesti muuta petollista toimea. Kyse voi tosin olla myös väärän tiedon antamisesta, mikäli väärä tieto omien turistituomisten laillisesta määrästä annetaan valitsemalla tullissa ns. vihreä kaista. (HE 66/1988 vp 62.)

6.1.2 Törkeä veropetos

Ammattimaiseen nuuskan laittomaan maahantuontiin liittyy usein veropetoksen törkeä tekomuoto, jonka vuoksi sekin käsitellään tässä yhteydessä. Törkeästä veropetoksesta on säädetty rikoslain 29 luvun 2 §:ssä. Sen mukaan, jos veropetoksessa tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä tai rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti ja veropetos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikosentekijä on tuomittava törkeästä veropetoksesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi (Rikoslaki 39/1889).

Oikeuskäytännöissään korkein oikeus on katsonut, että rikoksen kohteena olevan taloudellisen arvon suuruuteen perustuvia ankaroittamisperusteita koskevan tulkinnan pitäisi olla lähtökohtaisesti samanlaista toisiaan vastaavissa eri rikoksissa. Tulkinnan tulisi myös olla sama riippumatta omaisuuden laadusta tai asianomistajan taloudellisesta asemasta, kun kysymyksessä on rahassa mitattavan arvon määrittäminen. Korkeimman oikeuden ratkaisujen perusteella vältetyn veron määrän tai veropetoksella muutoin tavoitellun taloudellisen hyödyn määrän ollessa noin 17 000 euron suuruusluokkaa teko täyttää törkeän veropetoksen huomattavan taloudellisen hyödyn kvalifiointiperusteen. (Lappi-Seppälä ym. 2022, 982–983.)

Törkeässä veropetoksessa toisena kvalifiointiperusteena on erityinen suunnitelmallisuus. Esimerkiksi silloin, kun rikoksen toteuttamiseksi on tehty laajoja valmisteluja, voidaan rikoksen katsoa olevan tehty erityisen suunnitelmallisesti. Erityisen suunnitelmallisuuden lisäksi tällaisissa tapauksissa myös tavoitellun hyödyn määrä on yleensä suuri, joten nämä kaksi eri kvalifiointiperustetta voivat täytyä samanaikaisesti. (Lappi-Seppälä ym. 2022, 983.)

On tärkeää huomioida myös, että tämä törkeän veropetoksen erityisen suunnitelmallisuuden kattava kvalifiointiperuste erotetaan rikoslain 6 luvun 2 §:n 1 kohdasta, jonka mukaan rikollisen toiminnan suunnitelmallisuus on rangaistuksen mittaamisessa huomioon otettava koventamisperuste. Vaikka kvalifioidun tekemuodon valinta merkitsisi rikoksen poikkeuksellisen suunnitelmallisuuden huomioon ottamista, ei tämä kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö rikoksen poikkeuksellinen suunnitelmallisuus voisi vaikuttaa rangaistuksen mittaamiseen valitulla rangaistusasteikolla. Suunnitelmallisuuden aste heijastuu tällöinkin määrättävään rangaistukseen ja rangaistusasteikon valintaan. (HE 66/1988 vp, 64).

6.2 Salakuljetus

Salakuljetuksesta säädetään rikoslain luvussa 46, jossa käsitellään maahantuontiin ja maastavientiin liittyviä rikoksia. Tuontiin ja vientiin kohdistuu taloudellisesta säännöstelystä johtuvia rajoituksia, jonka lisäksi joidenkin tavaroiden tuontia ja vientiä rajoitetaan niiden vaarallisuuden tai haitallisuuden vuoksi. (Lappi-Seppälä ym. 2022, 1538.) Nuuskan kieltämisellä ja maahantuonnin rajoittamisella pyritään vähentämään nuuskasta aiheutuvia terveyshaittoja ja ennaltaehkäisemään niiden syntymistä erityisesti nuorten keskuudessa (EUR-Lex). Salakuljetussäätelyssä törkeysasteita on vain kaksi, perusmuotoinen salakuljetus ja lievä salakuljetus. Kuten veropetosrikos myös salakuljetusrikos edellyttää tahallisuutta. (Rikoslaki 39/1889.)

Rikoslain 46 luvun 4 §:ssä salakuljetuksesta on säädetty seuraavasti; Joka ilman asianmukaista lupaa taikka muuten tuontia tai vientiä koskevien säännösten tai määräysten vastaisesti tuo tai yrittää tuoda maahan taikka vie tai yrittää viedä maasta tavaraa, jonka tuonti tai vienti on kielletty tai edellyttää viranomaisen lupaa tai tarkastusta, on tuomittava salakuljetuksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi (Rikoslaki 39/1889).

Kyseinen salakuljetusta käsittelevä pykälä on tarkoitettu niin sanotuksi yleissäännökseksi, joka koskee luvatonta taikka säännösten tai määräysten vastaisesti tapahtuvaa tuontia tai vientiä. Sitä voidaan soveltaa minkä tahansa tuontia tai vientiä koskevan säännöksen tai määräyksen vastaiseen tuontiin tai vientiin. Tuontitavaroista ihmisten terveydelle aiheutuvien vaarojen ja haittojen välttäminen on yksi tuontia ja vientiä rajoittavien lakien tavoitteista, jota salakuljetusta koskevan rangaistus säännöksen tarkoituksena on edistää. (Lappi-Seppälä ym. 2022, 1545.) Ennen vuoden 2016 tupakkalain muutosta ei ollut täysin selvää, tuliko nuuskan laitton maahantuonti rangaista tupakkatuoterikkomuksena vai salakuljetussäännöksen perusteella. Lakimuutoksen yhteydessä vuonna 2016 tupakkatuoterikkomus jätettiin kuitenkin kokonaan pois laista, ja hallituksen esityksen perusteluiden mukaisesti nuuskan laitonta maahantuontia tulee arvioida salakuljetussäännöksen nojalla. (HE 15/2016 vp, 131.)

Salakuljetuksen yhteydessä on puhuttu maahantuonnista, mutta miten maahantuonti määritellään? Pääsääntöisesti maahantuonnilla tarkoitetaan tuontia Suomeen sekä EU:n sisämarkkina-alueelta että sen ulkopuolelta. Maahantuonnista ja maahantuonnin yrityksestä on kyse salakuljetusrikoksen näkökulmasta silloin, kun Tullin tarkastuksessa paljastuu jokin säännösten vastainen maahantuonti. Maahantuonnin ei edellytetä paljastuvan Suomen rajalla, vaan tämä voi tapahtua myös vasta tavaran ollessa jo muualla Suomen rajojen sisäpuolella niin sanotulla Suomen tullialueella. (Lappi-Seppälä ym. 2022, 1547.)

6.3 Laiton tuontitavaraan ryhtyminen

Kuten salakuljetuksesta myös laittomasta tuontitavaraan ryhtymisestä on säädetty rikoslain luvussa 46, jossa säädetään maahantuontiin ja maastavientiin liittyvistä rikoksista. Rikoslain 46 luvun 6 §:n mukaan, joka kätkee, hankkii, ottaa huostaansa tai välittää sellaista omaisuutta, johon nähden sitä maahan tuotaessa on tehty 1–5 §:ssä (säännöstelyrikos, törkeä säännöstelyrikos, lievä säännöstelyrikos, salakuljetus, lievä salakuljetus) tai 29 luvun 1–3 §:ssä (veropetos, törkeä veropetos, lievä veropetos) tarkoitettu rikos, taikka muulla tavoin ryhtyy sellaiseen omaisuuteen, vaikka hän tietää, että omaisuus on tällä tavalla maahan tuotu, on tuomittava laittomasta tuontitavaraan ryhtymisestä sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi kuudeksi kuukaudeksi. Laittomasta tuontitavaraan ryhtymisestä tuomitaan myös se, joka 1 momentissa tarkoitettulla tavalla ryhtyy sellaiseen valmisteveron alaiseen tuotteeseen, jonka osalta on sen maahan tuonnin jälkeen tehty 29 luvun 1–3 §:ssä tarkoitettu rikos.

Usein laittomasti maahantuotu tavara tai tavara, joka on tuotu veroja välttämällä, on tarkoitettu jollekin eteenpäin toimitettavaksi tai se myydään rikoksen tuottaman hyödyn realisoimiseksi. Laitonta tuontitavaraan ryhtymistä voidaankin pitää eräänlaisena laittomaan maahantuontiin liittyvänä kätkemisrikoksena. Koko rikoksen motiivi saattaa olla tavaran edelleen myyminen, mutta siitä huolimatta tavaran vastaanottaja ei aina ole osallinen maahan tuotaessa tehtyyn rikokseen. Tavaran laadusta tai hinnasta ostaja voi mahdollisesti päätellä tavaran maahantuonnin tapahtuneen laittomasti, jolloin ostaja tai tavaran vastaanottaja edistää tietoisesti maahantuontirikoksia. (Lappi-Seppälä ym. 2022, 1546.)

Laiton tuontitavaraan ryhtyminen vastaa tekotavoiltaan rikoslain 32 luvun 1 §:ssä säädetyn kätkemisrikoksen tekotapoja. Näistä yleisimpiä on tavaran piilottaminen tai vieminen toiseen paikkaan, josta se ei ole helposti löydettävissä. Se voi olla hankkimista ostamalla tai vaihtamalla, huostaanottamista, välittämistä suoraan esirikoksen tekijältä kolmannelle henkilölle välittäjän toimenpiteiden johdosta tai muuta kätkemistä, jolla tarkoitetaan esimerkiksi lahjaksi ottamista. Rikokseen voi syyllistyä myös esimerkiksi ryhtymällä sellaiseen tuotuun tavarahan, joka paikallisessa myynnissä on asetettu verotettavaksi, joita ei kyseisestä tavarasta ole suoritettu. Tästä esimerkkinä on valmistevero nuuskassa, jossa maahantuonnin jälkeen on tehty veropetos. Laiton tuontitavaraan ryhtyminen edellyttää tekijältään tahallisuutta, jossa tekijän täytyy olla tietoinen tavaran tuontirajoitusten rikkomisesta. (Lappi-Seppälä ym. 2022, 1081, 1549.)

6.4 Oikeudelliset esimerkitapaukset

Seuraavissa alaluvuissa käsitellään kahta erilaista oikeustapausta. Nuuskan laitonta maahantuontia ei juurikaan ole käsitelty korkeimmassa oikeudessa, minkä vuoksi oikeudellisiksi esimerkitapauksiksi tähän valikoituivat Itä-Suomen hovioikeuden ratkaisu 22/135169 sekä Lapin käräjäoikeuden ratkaisu 22/151673. Koska nämä eivät ole korkeimman oikeuden ennakkopäätöksiä, ei niiden

tarkoituksena ole yleisesti sen enempää kuin tämän opinnäytetyönkään osalta linjata vaan toimia ainoastaan esimerkkeinä. Hovioikeuden ratkaisussa on pohdittu rajanvedon problematiikkaa rikosnimikkeiden välillä. Käräjäoikeuden ratkaisussa puolestaan on käyty läpi esimerkkitapaus ammattimaisesta nuuskan salakuljetuksesta ja salakuljettajille koituvista seuraamuksista. Hovioikeuden tuomion osalta korkein oikeus ei ole myöntänyt valituslupaa ja tuomio on lainvoimainen, mutta käräjäoikeuden tuomio ei opinnäytetyön kirjoitushetkellä vielä ole lainvoimainen.

6.4.1 Itä-Suomen hovioikeus 22/135169

Itä-Suomen hovioikeus on ratkaisussaan 22/135169 käsitellyt rajanvetoa törkeään veropetokseen syyllistymisen ja laittomaan tuontitavaraan ryhtymisen välillä. Kyseisessä tapauksessa henkilöt B ja C olivat yhdessä tuoneet nuuskaa Ruotsista Suomeen Tornion kautta. Henkilö A ei ollut osallistunut nuuskan salakuljetukseen rajan yli, vaan oli tilannut nuuskaa B:ltä ja C:ltä jälleenmyyntitarkoituksessa. A oli tuomittu B:n ja C:n rikoskumppanina törkeästä veropetoksesta. Hovioikeuden arvioitavaksi jäi, oliko A syyllistynyt törkeään veropetokseen vai laittomaan tuontitavaraan ryhtymiseen. Hovioikeus perustaa ratkaisunsa tupakan salakuljetukseen liittyvään korkeimman oikeiden ennakkopäätökseen KKO:2008:18, jossa on todettu, että veropetoksen tekijävastuuta ei ole laissa rajoitettu vain niihin henkilöihin, joilla on nimenomainen ilmoitusvelvollisuus, vaan tekijävastuuta tulee arvioida myös rikoksen osallisuutta koskevien periaatteiden perusteella. Veropetokseen voi siis syyllistyä varsinaisen maahantuojan ohella myös sellainen henkilö, joka on osallisena salakuljetusketjussa maahantuonnin jälkeenkin riippumatta siitä, onko hän ollut se henkilö, joka savukkeita maahantuotaessa ei ole ilmoittanut niitä tullissa. On kuitenkin olennaista arvioida, onko henkilön toiminta aiheellista arvioida laittomasta maahantuonnista erillisenä toimintana, vai toimimisena salakuljetusketjussa rikoskumppanina. Korkeimman oikeuden ennakkopäätöksen mukaan ketjussa ei ole mukana enää sellainen ostaja, joka ei ole osallistunut itse maahantuontiin. Tämän perusteella hovioikeus katsoi tapauksessaan, että henkilö A on ollut juuri tällainen ostaja eikä salakuljetusketjun osa. Näin ollen hovioikeus kumosi käräjäoikeuden ratkaisun ja tuomitsi A:n törkeään veropetoksen sijasta laittomaan tuontitavaraan ryhtymisestä ehdolliseen vankeuteen. Tämän lisäksi A:lle jäi maksettavaksi Verohallinnon hallinnollisessa menettelyssä määräämä lähes 43 000 euron suuruinen valmiste- eli niin sanottu tupakkavero. Korkein oikeus ei myöntänyt valituslupaa tuomiolle. (Itä-Suomen HO 22/135169.)

6.4.2 Lapin käräjäoikeus 22/151673

Joulukuussa 2022 Lapin käräjäoikeus antoi tuomionsa yhdessä suurimmista Tullin tutkinnassa olleista nuuskajutuista (Yle 2022a). Vaikka tuomio ei opinnäytetyön kirjoittamisen ajankohtana ole vielä lainvoimainen, on opinnäytetyöhön kuitenkin haluttu nostaa tämä esimerkkinä tapauksen laajuuden sekä ajankohtaisuuden vuoksi. Tapahtumankuvaus näyttää hyvin ammattimaisen nuuskan salakuljetuksen erityispiirteitä.

Käräjäoikeuden asiakirjoista on todettavissa, että tapauksessa 22/151673 on syytettyinä ollut yhteensä seitsemän henkilöä ja asianomistajana Verohallinto. Tapahtumat sijoittuvat vuosille 2016–2018, joiden aikana henkilöt toivat laittomasti Suomeen yli 8000 kiloa nuuskaa. Salakuljetukset hoidettiin pääsääntöisesti aina saman tarkkaan harkitun kaavan mukaan. Tapahtumat etenivät niin, että ensin yksi henkilöistä kävi ostamassa nuuskat Ruotsin puolelta Haaparannasta. Tämän jälkeen lasti jaettiin pienempiin osiin useaan eri autoon kiinnijäämisriskin minimoimiseksi, ja kuljetettiin edelleen Tornion kautta Suomeen. Ennen rajan ylitystä yksi henkilöistä ajoi läpi kaikki rajanylityspaikat, tarkastaakseen oliko tullissa virkailijoita paikalla. Kyseinen henkilö tarkkaili tullin toimintaa ja teki havaintoja heidän toimintatavoistaan. Kun rajanylityspaikalla reitti oli niin sanotusti selvä, henkilö ilmoitti tästä muille autoille, jonka jälkeen ne pääsivät ylittämään rajan. (Lapin käräjäoikeus 2022.)

Kun nuuskan salakuljetus pyöri jo hyvinkin organisoidusti, ei siitä ollut helppo enää irtautua. Esitutinnan aikana kuulusteluissa osa epäillyistä kertoi halunneensa lopettaa salakuljetustoiminnan, mutta kertomansa mukaan heidät oli toisten epäiltyjen toimesta pakotettu jatkamaan heitä ja heidän läheisiään uhkailemalla. Osa joutui jopa vaihtamaan nimensä, sekä lähtemään ulkomaille tai muuttamaan muualle väkivallan pelossa. (Lapin käräjäoikeus 2022.)

Lapin käräjäoikeuden antaman tuomion perusteella yksi henkilöistä vapautettiin syytteistä riittämättömän näytön vuoksi. Viisi henkilöä tuomittiin salakuljetuksesta sekä törkeästä veropetoksesta kuudesta kuukaudesta kahteen vuoteen kestäviin ehdollisiin vankeusrangaistuksiin sekä osa myös yhdyskuntapalveluun. Yksi henkilöistä tuomittiin avunannosta törkeään veropetokseen neljäksi kuukaudeksi ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Tämän lisäksi henkilöt osin yksin ja osin yhteisvastuullisesti veloitettiin maksamaan Verohallinnolle vältetyistä veroista vahingonkorvauksena yhteensä yli kolme miljoonaa euroa. Enimmillään yhdelle henkilölle tuomittu vahingonkorvauksen määrä on liki kaksi miljoonaa euroa. (Lapin käräjäoikeus 2022.)

7 LAITTOMAN MAAHANTUONNIN HALLINNOLLISET SEURAUKSET

Rikosoikeudellisten seurausten lisäksi nuuskan laittomasta maahantuonnista seuraa myös hallinnollisia seurauksia. Hallinnollisilla seurauksilla tarkoitetaan tässä tapauksessa veroseuraamuksia, jotka Tulli määrää jälkiverotuspäätöksellä, tai jotka vaihtoehtoisesti määrätään rikosasian tuomion yhteydessä. Veroseuraamuksia ovat tupakkaverolain sekä valmisteverolain nojalla määrättävä veronlisäys. Rikosasian tuomion yhteydessä puhutaan Verohallinnolle vältetyistä veroista maksettavista vahingonkorvauksista, jotka niin ikään perustuvat valmisteverotuslakiin sekä tupakkaverosta annettuun lakiin. (KHO:2020:119.)

Rikosoikeudellisesta näkökulmasta katsottuna tuomioon ei vaikuta se, mistä nuuska on Suomeen tuotu. Veroseuraamusten osalta taasen on merkitystä, onko nuuska tuotu toisesta EU-jäsenmaasta, Ahvenanmaalta vai EU:n ulkopuolelta. (Raitolahti 2015, 2–6.) Kuten aiemmin tässä

opinnäytetyössä on todettu, suurin osa laittomasti maahantuodusta nuuskasta tulee joko suoraan Ruotsista maarajan yli tai kiertoteitä Euroopan kautta. Tästä syystä tässä opinnäytetyössä keskitytään hallinnollisten seurausten tarkastelussa vain tuontiin toisesta EU-jäsenmaasta.

7.1 Valmistevero

Valmisteverot ovat välillisiä veroja, jotka kohdistuvat tiettyjen tuotteiden kulutukseen tai käyttöön. Niitä kannetaan pääosin valtiontaloudellisista syistä, mutta samalla niihin kuitenkin yhdistyy myös sosiaali- ja terveystaloudellisia sekä ympäristö- ja energiapolitiittisia tavoitteita. Valmisteveroja ei kanneta pelkästään Suomessa valmistetuista tuotteista vaan myös Suomeen tuotavista tuotteista. (Valtiovarainministeriö.)

Valmisteveroja on kahdenlaisia; EU direktiiveillä yhdenmukaistettuja tai kansallisia. Yhdenmukaistettuja valmisteveroja ovat tupakkavero, alkoholivero, nestemäisten polttoaineiden vero sekä sähkön ja eräiden polttoaineiden vero. Ne tuotteet, joissa on yhdenmukaistetut valmisteverot ovat valmisteverollisia koko EU:n alueella ja niille on lisäksi asetettu jokin minimiverotaso. Kansallisia valmisteveroja ovat muun muassa jätevero sekä virvoitusjuomavero. (Valtiovarainministeriö.) Nuuska ei lukeudu yhdenmukaisissa valmisteveroissa listattuihin tupakkatuotteisiin, vaan sen valmisteverotus perustuu tupakkaverolakiin. Tupakkaverolaissa ei kuitenkaan ole verovelvollisia ja verovastuuta koskevia säännöksiä, vaan näiltä osin sovelletaan valmisteverotuslakia. (KHO:2020:119.)

Valmisteveroista säädetään valmisteverotuslaissa (182/2010). Nuuskan laittoman maahantuonnin näkökulmasta kyseisestä laista on olennaista nostaa esiin muutama pykälä liittyen verojen kantoon. Ensimmäinen niistä on valmisteverotuslain 12 §:n 1 momentin 4 kohta, jonka mukaan valmisteverovelvollinen on se, joka pitää hallussaan sellaisia valmisteveron alaisia tuotteita, joista ei ole valmisteveroja suoritettu Suomessa, tai osallistuu tällaisten tuotteiden hallussapitoon väliaikaisen verottomuuden järjestelmän ulkopuolella. (Valmisteverotuslaki.)

Valmisteverotuslain luku 9 käsittelee toisessa EU:n jäsenvaltiossa verotettuja tuotteita. Kyseisen luvun 72 § antaa perusteet sille, miksi nuuskasta ei tarvitse maksaa valmisteveroa omaan käyttöön tuotaessa. Pykälän 72 1 momentin mukaan valmisteveroa ei kanneta niistä toisessa jäsenvaltiossa kulutukseen luovutetuista tuotteista, jotka yksityishenkilö hankkii omaan käyttöönsä ja itse kuljettaa mukanaan Suomeen. Mikäli taasen yksityishenkilö tuottaisi toisella henkilöllä nuuskaa Suomeen, yksityishenkilön verovelvollisuus määräytyisi 74 §:n nojalla. Samaan lukuun sisältyvän valmisteverotuslain 75 §:n 1 momentin mukaan, jos toisessa jäsenvaltiossa kulutukseen luovutettuja valmisteveron alaisia tuotteita pidetään hallussa kaupallisessa tarkoituksessa Suomessa niiden täällä tapahtuvaa luovuttamista tai käyttöä varten, niistä on kannettava valmistevero Suomessa. Pykälän 2 momentin mukaan verovelvollinen on se, joka luovuttaa tuotteet tai pitää hallussaan luovutukseen tarkoitettuja tuotteita tai jolle tuotteet luovutetaan Suomessa. (Valmisteverotuslaki.)

Mistä valmistevero sitten muodostuu? Kuten aiemmassa kappaleessa on todettu, perustuu nuuskan valmistevero lakiin tupakkaverosta. Laissa tupakkaverosta (1470/1994) on määritelty eri tupakkatuotteet ja nuuska lukeutuu 7 §:ssä määritellyksi muuksi tupakkaa sisältäväksi tuotteeksi (Laki tupakkaverosta). Nuuskan valmistevero suoritetaan tuotteen vähittäismyyntihinnasta. Kun kyseessä on säännösten vastaisesti tai muuten kuin kaupallista myyntiä varten maahantuotu tupakkatuote, pidetään vähittäismyyntihintana vastaavien tuotteiden vähittäismyyntihintaa Suomessa. Koska nuuskaa ei laillisesti saa myydä Suomessa, ei nuuskalla myöskään voi olla laillista vähittäismyyntihintaa. Nuuskan lukeutuessa muihin tupakkaa sisältäviin tuotteisiin, pidetään sen verotusarvona tuoteryhmän keskimääräistä vähittäismyyntihintaa, jonka Verohallinto vahvistaa vuosittain. (Laki tupakkaverosta, Raitolahti 2015, 2.)

7.2 Veroseuraamus käytännössä

Valmisteverotuslain 14 §:n 4 momentin mukaan, jos veronalaisia tuotteita on vastaanotettu taikka tuotu maahan kaupalliseen tai muuhun elinkeinotarkoitukseen noudattamatta valmisteverotuslain verotusta ja valvontaa koskevia säännöksiä, vero määräytyy sinä päivänä voimassa olevien säännösten mukaan, jona tuotteet on vastaanotettu tai tuotu maahan taikka sääntöjenvastaisuus on muutoin todettu. (Valmisteverotuslaki.)

Sampo Niva (2020, 12) on esittänyt opinnäytetyössään ”Facebookin nuuskaryhmät” hyvin havainnollistavan kaavion laittomasti maahantuodun nuuskan veroseuraamuksen laskemiseen. Alla oleva kaavio mukailee muilta osin Nivan esittämää kaaviota, mutta alla olevaan on päivitetty muuttujat vuoden 2023 lukujen mukaisiksi.

$$A \times B \times C = D$$

Jossa,

A = Laittomasti maahantuotu nuuska grammoina

B = Vähittäismyyntihinta (0,70 €/g)

C = Valmistevero (60 % vähittäismyyntihinnasta)

D = Maksettava maahantuontivero

Yllä olevaa kaavaa käyttäen lasketaan esimerkki paljonko vuonna 2023 joutuu maksamaan veroseuraamuksia tuodessaan Suomeen kaupalliseen tarkoitukseen kilon nuuskaa. Laskukaavassa käytetään Verohallinnon tammikuusta 2023 alkaen vahvistamaa nuuskan keskimääräistä hintaa, jonka mukaan nuuskan verotusarvo on 0,70 €/g (Verohallinto 2022b). Valmisteveron määrä tulee tupakkaveroa koskevasta laista, jonka liitteistä löytyy verotaulukko C. Verotaulukon mukaan tuoteryhmässä kuusi, johon muut tupakkaa sisältävät tuotteet kuuluvat, valmisteveron määrä on 60 % vähittäismyyntihinnasta. Näiden tietojen perusteella voidaan laskea yllä kuvattu esimerkki:

$$1000 \text{ g} \times 0,7 \text{ €} \times 0,6 = 420 \text{ €}$$

Käytännössä tämä siis tarkoittaa, että kilosta muuhun kuin omaan käyttöön tarkoitettu nuuskasta joutuu maksamaan valmisteveroja 420 euroa.

7.3 Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisut

Nuuskan laittomaan maahantuontiin sekä valmisteveroihin liittyen löytyy kaksi mielenkiintoista korkeimman hallinto-oikeuden ennakkopäätöstä, joista molemmat käsittelevät verovelvollisuutta. Toisessa tapauksista (KHO:2018:54) on tehty ratkaisu sen suhteen, vaikuttaako Tullin takavarikko verovelvollisuuteen ja toisessa (KHO:2020:119) on pohdittu maahantuontiin osallistuneiden verovelvollisuuksia. Seuraavissa alaluvuissa käydään lyhyesti läpi molemmat tapaukset.

7.3.1 KHO:2018:54

Korkeimman hallinto-oikeuden käsittelemässä tapauksessa KHO:2018:54 henkilö A oli saapunut Ruotsista Suomeen ajoneuvolla. Rajanylityksen yhteydessä Tulli oli takavarikoinut ajoneuvosta yhteensä noin 73,7 kilogrammaa nuuskaa ja velvoitti jälkiverotuspäätöksellä A:n maksamaan tupakkaveroa ja veronlisäystä 74 959,87 euroa. A oli vaatinut jälkiverotuspäätöksen kumoamista vetoamalla siihen, että nuuskat takavarikoitiin ennen niiden päätymistä kulutukseen. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että nuuskan suuren määrän sekä muun selvityksen perusteella A oli pitänyt tuotteita Suomessa hallussaan kaupallisessa tarkoituksessa. Sen mukaan toisessa jäsenmaassa kulutukseen laskettujen, Suomeen kuljetettujen tuotteiden verottaminen täällä ei edellyttänyt, että tuotteet olisivat päätyneet Suomessa kulutukseen, vaan tuotteiden hallussa pitäminen Suomen alueella kaupallisessa tarkoituksessa synnytti veron suorittamisvelvollisuuden. Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisun mukaan sillä, että Tulli oli takavarikoinut nuuskan heti rajanylityksen jälkeen, ei ollut merkitystä A:n verovelvollisuuden kannalta ja saattoi voimaan hallinto-oikeuden kumoaman jälkiverotuspäätöksen.

7.3.2 KHO:2020:119

Korkeimman hallinto-oikeuden käsittelemässä tapauksessa KHO:2020:119 henkilö A oli ostanut nuuskaa Ruotsin Haaparannasta kaupallista tarkoitusta varten. Ruotsin puolella nuuska oli siirretty A:n kuljettamasta ajoneuvosta C:n kuljettamaan pakettiautoon. Nuuska oli kuljetettu pakettiautossa Suomeen C:n toimesta ja pian Suomeen saapumisen jälkeen oli Tulli takavarikoinut nuuskan. Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi jäi, oliko nuuskan salakuljetukseen osallistunut A verovelvollinen Ruotsissa kulutukseen luovutetusta ja Suomeen kaupallista tarkoitusta varten tuodusta nuuskasta muun ohella valmisteverotuslain 75 §:n perusteella. Tapausta arvioitiin siitä näkökulmasta, että A:n ostamat nuuskat oli luovutettu C:n haltuun ainoastaan kuljetusta varten ja korkein hallinto-oikeus katsoi, että nuuska oli tarkoitus luovuttaa A:lle Suomessa. Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan, vaikka A ei itse osallistunut nuuskan rajan yli kuljetukseen, oli häntä pidettävä val-

misteverotuslain 75 §:ssä tarkoitettuna henkilönä, jolle tuotteet Suomessa luovutetaan, ja siten yhteisvastuullisena valmisteverovelvollisena. Korkein hallinto-oikeus saattoi voimaan hallinto-oikeuden kumoaman Tullin tekemän jälkiverotuspäätöksen, jossa se on määrännyt A:n maksamaan yhteisvastuullisesti tupakkaveroa ja veronlisäystä yhteensä 28 233,53 euroa Ruotsista Suomeen salakuljetetusta noin 70,6 kilogrammasta nuuskaa.

8 MENETTÄMISSEURAAMUS

Rikoksista aiheutuu rangaistusten lisäksi myös monenlaisia muita oikeudellisia sekä tosiasiallisia seuraamuksia. Näihin lukeutuvat muun muassa opinnäytetyön edellisessä luvussa avattu hallinnolliset seuraamukset sekä erilaiset turvaamistoimenpiteet. Turvaamistoimenpiteet erottuvat rangaistuksista ennen kaikkea sillä, ettei niiden käytön perustana ole niinkään tehty rikos vaan uusien rikosten tekemisen vaara. (Lappi-Seppälä ym. 2022, 207.) Puhuttaessa harmaasta taloudesta sekä siihen liittyvästä rikollisuudesta, ei niiden paljastamisella ole paljoakaan merkitystä, mikäli rikollista toimintaa ei pystytä katkaisemaan, siitä saatua hyötyä ottamaan pois sekä saattamaan rikoksiin syyllistyneitä vastuuseen (Hirvonen ym. 2010, 319).

Menettämisseuraamuksesta käytetään myös termiä konfiskaatio. Kyse ei ole rangaistuksesta, vaan se on yksi turvaamistoimenpiteistä. Konfiskaatiolla tarkoitetaan rikokseen liittyvän omaisuuden vastikkeetonta menettämistä valtiolle. Talousrikollisuudessa se tarkoittaa esimerkiksi veropetoksilla saadun hyödyn tuomitsemista valtiolle. Konfiskaation tarkoituksena on vähentää tapahtuneiden rikosten vaikutuksia sekä estää tulevien rikosten tapahtumista. (Matikkala 2010, 189.)

Menettämisseuraamuksista säädetään rikoslain luvussa 10. Sen mukaan menettämisseuraamuksen määräämisen edellytyksenä on laissa rangaistavaksi säädetty teko, eli rikos. (Rikoslaki.) Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, ettei menettämisseuraamusta voida tuomita, mikäli teko on sellainen, josta seuraa ainoastaan hallinnollinen seuraamus. Hyödyn menettämisestä eli hyötykonfiskaatiosta puolestaan säädetään rikoslain luvun 10 2 §:ssä. Hyödyn menettämisen tarkoituksena on estää rikosten taloudellinen kannattavuus sekä toisaalta myös estää rikollisilla toimilla saadun hyödyn sijoittaminen uusiin rikoksiin. Puhuttaessa rikoksen tuottamasta taloudellisesta hyödystä, on kyse muun muassa rikoksella välittömästi saadusta omaisuudesta tai sen tuotosta. Nuuskan salakuljetuksessa ja myynnissä taloudellinen hyöty muodostuu osto- ja myyntihinnan välisestä erotuksesta sekä vältetyistä veroista, jolloin hyödyn määrän arvioimisessa noudatetaan nettohyötyperiaatetta. Sen mukaisesti menetettäväksi on tarkoitettu vain todellinen nettohyöty eikä vähennyksenä oteta huomioon rikoksen valmistelusta tai sen täytäntöönpanosta aiheutuvia kustannuksia. Hyötyä ei tuomita menetetyksi siltä osin kuin se on suoritettu tai tuomitaan suoritettavaksi vahingonkorvauksena. (Hirvonen & Määttä 2018, 473–474.) Onkin huomion arvoista, että nuuskan laittomalla maahan-tuonnilla vältettyjä veroja tai saavutettua verohyötyä ei yleensä konfiskoida, vaan Verohallinto mää-

rää maksamatta jääneen veron maksettavaksi verotuspäätöksellä. Opinnäytetyön hallinnollisia seurauksia käsittelevässä kappaleessa on avattu tarkemmin mistä Verohallinnon määräämä vero muodostuu ja mihin se perustuu. Verotuspäätös ei kuitenkaan estä tutkimasta vahingonkorvausvaatimusta rikosasian yhteydessä. Korvausvelvollisuuden määräämisellä tämän kaltaisissa rikosprosesseissa pyritään suojaamaan sitä, että Verohallinto saa vahinkonsa korvattua. Toisin sanoen korvausvelvollisuus määrätään siltä varalta, että vältettyjä veroja ei saada perittyä hallinnollisessa menettelyssä rikosperusteisen vahingonkorvauksen vanhenemisajan ollessa verovelan vanhenemisaikaa pidempi. (Itä-Suomen HO 22/135169.)

Hallituksen esityksessä (HE 80/2000 vp) todetaan, että perinteisen rikollisuuden osalta perusmuotoinen konfiskaatio on riittävä. Tällaista tapausta käsiteltäessä oikeudessa, on syyttäjän näytettävä toteen rikos, siitä syntynyt hyöty ja kuka rikoksesta on hyötynyt. Yleensä rikoksesta hyötty rikosentekijä tai siihen osallinen, mutta toisinaan on vaikea selvittää, kuka tosiasiallisesti rikoksesta on hyötynyt ja kuinka paljon. Kun hyödyn jakautumisesta ei ole selvyyttä, tuomitaan hyöty menetettäväksi yhteisvastuullisesti rikokseen osallistuneiden kesken. Perusmuotoinen hyötykonfiskaatio ei kuitenkaan ole riittävä, kun puhutaan rikoksista, jotka tehdään nimenomaan hyötymistarkoituksessa järjestäytyneesti tai muuten suunnitelmallisesti. Tällaisissa rikoksissa on myös yleistä, että rikoksella saatu tavara pyritään kätkemään. (HE 80/2000 vp, 12.) Nuuskan salakuljetus voi nykyisin olla jo hyvin organisoitunutta. Tulli on 2021 uutisoanut paljastaneensa useita laajoja nuuskan salakuljetuskokonaisuuksia. Esitutinnan perusteella Tulli epäilee niissä salakuljetusketjuun osallistuneen useita henkilöitä ja toimintaa epäillään johdetun ulkomailta käsin, jonne myös nuuskan myynnistä saadun laittoman rahan oletetaan päätyneen. (Tulli 2021a.) Tällainen toiminta on yhteiskunnan kannalta erittäin haitallista, vaikei ketään yksittäistä henkilöä rikoksella loukattaisikaan. Konfiskaatiota onkin haluttu tehostaa ja rikoslaissa on säädetty perusmuotoisen hyötykonfiskaation lisäksi laajennetusta hyödyn menettämisestä eli laajennetusta hyötykonfiskaatiosta. Laajennettua hyötykonfiskaatiota tulee soveltaa vain törkeään rikollisuuteen ja sellaiseen rikollisuuteen, joka on huomattavaa taloudellista hyötyä tavoittelevaa. (HE 80/2000 vp, 13.) Laajennetusta hyötykonfiskaatiosta säädetään rikoslain luvun 10 3 §:ssä. Sääöksessä on kysymys siitä, että mikäli rikos on luonteeltaan sellainen, että se voi tuottaa huomattavaa taloudellista hyötyä, ja jos on syytä olettaa omaisuuden olevan kokonaan tai osaksi peräisin rikollisesta toiminnasta, jota ei ole pidettävä vähäisenä, voidaan omaisuus tuomita joko kokonaan tai osaksi valtiolle menetetyksi uuden rikoksen johdosta. Uuden rikoksen tulee kuitenkin olla sellainen, josta vankeutta voi seurata vähintään neljä vuotta, tai rikos on jokin lainkohdassa listatuista muista rikoksista, kuten esimerkiksi salakuljetus. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi salakuljetusrikos voi johtaa siitä saadun hyödyn konfiskaation lisäksi tästä rikoksesta tuomitulle kuuluvan omaisuuden menettämiseen laajemminkin. (Lappi-Seppälä ym. 2022, 209.)

Rikoslain 10 luvussa säädetään hyötykonfiskaation lisäksi välinekonfiskaatiosta, muun omaisuuden konfiskaatiosta sekä arvokonfiskaatiosta. Näistä nostettakoon esille muun omaisuuden konfiskatio, josta säädetään rikoslain 10 luvun 5 §:ssä. Kyseisen pykälän 2 momentin 3 kohdassa säädetään siitä, että konfiskatio on mahdollista silloin, kun halutaan noudattaa säännöstelyä ja maastavientiä ja -tuontia koskevia määräyksiä. Rajoitusten ja kieltojen tavoitteena on tällöin esimerkiksi väestön toimeentulon turvaaminen, hintasäännöstely sekä terveydellisten vaarojen välttäminen. (Rikoslaki, HE 80/2000 vp, 29.) Kyseisen pykälän mukaisesti salakuljetetut nuuskat on mahdollista konfiskoida.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Samaan aikaan kun päivittäinen tupakointi on vähentynyt, on nuuskan käyttö etenkin nuorten miesten keskuudessa yleistynyt. Nuuska koetaan niin sanotusti trendikkäänä ja jopa urheilullisena tuotteena, jonka käyttöä ei koeta samalla lailla ongelmalliseksi kuin tupakointia (Piispa 2018, 16).

Nuuskan myynti Suomessa on kohtalaisen helppoa, sillä kansalaiset näkevät sen hyväksyttävämpanä kuin esimerkiksi huumausaineiden myynnin, eivätkä aktiivisesti ilmoita toiminnasta poliisille. Tähän vaikuttanee varmasti myös se, että nuuskan käyttö ei Suomessa ole kiellettyä, joten sen laitonta maahantuontia ja myyntiä ei välttämättä mielletä kovin vakavaksi asiaksi.

Nuuskan laitton maahantuonti ei kuitenkaan ole ongelmaton. Siitä saatavat suuret voitot houkuttavat yksittäisten henkilöiden lisäksi myös järjestäytyneitä rikollisuutta. Nuuskan salakuljetuksessa liikkuvat tuotot ovat samaa luokkaa huumausaineiden salakuljetuksesta saatavien tuottojen kanssa, mutta rikosoikeudelliset tuomiot eivät kulje linjassa vaan ovat huomattavasti lievempiä. Nuuskan laitton maahantuonti on osa harmaata taloutta ja jo yksin verotuloja Suomi menettää laitton maahantuonnin vuoksi kymmeniä miljoonia vuodessa. Tähän kun lisätään päälle vielä nuuskasta aiheutuneet terveyshaitat ja sitä kautta lisääntyneet terveydenhuollon kustannukset, voidaan kansallisesti puhua merkittävistä taloudellisista vaikutuksista. Ylen uutisessa (2022b) on osuvasti todettu ” Suomalaiset nuuskan käyttäjät rahoittavat ruotsalaisten nuuskanvalmistajien lisäksi Ruotsin valtiota ja esimerkiksi Haaparannan kuntaa. Ruotsi kerää verot ja Suomi terveyshaitat sekä lisääntyneet salakuljetuksesta aiheutuneet ongelmat.”

Järjestäytyneen rikollisuuden osalta voi olla mahdollista, että toimintaa rahoittavat ulkomailta käsin samat organisoidut tahot, jotka hoitavat myös mahdolliset salakuljettajien kiinnijäämisestä seuraavat veroseuraamukset. On myös mahdollista, että salakuljetusringissä on mukana sellaisia tahoja, jotka ottavat verovelat maksaakseen, ja joilta niiden periminen on lähes mahdotonta. Pienemmillä toimijoilla sekä yksittäisillä henkilöillä sen sijaan ei välttämättä ole ymmärrystä siitä, millaisia seuraamuksia nuuskan laittomasta maahantuonnista voi seurata. Sen lisäksi, että he saavat rikosoikeudelliset tuomiot, tulee kannettavaksi toisinaan hyvinkin merkittävät veroseuraamukset. Erityisen

harmillista tämä on nuorten osalta, joiden ajattelemattomuus tai ymmärtämättömyys riskeistä voi kulkea nuoren mukana vuosia salakuljetuksesta saatujen veroseuraamusten muodossa.

Ongelmalliseksi tilanteen kokonaisuutta tarkastellen tekee myös se, että arviolta vain noin kymmenen prosenttia kaikesta laittomasti maahantuodusta nuuskasta jää tullissa kiinni. Voidaankin pohtia sitä, pidetäänkö kiinnijäämisriskiä niin pienenä, että se ollaan siksi valmiita ottamaan. Mikäli kiinnijääminen olisi todennäköisempää ja kiinnijäämisprosentti huomattavasti suurempi, toimisi se ehkäisevänä pelotteena ja mahdollisesti vähentäisi nuuskan salakuljetusmääriä. Tämänhetkisillä resursseilla kuitenkin toiminnan tehostamiseen nuuskan salakuljetuksen valvonnan osalta ei ilmeisesti ole mahdollisuuksia.

Aika ajoin nuuskan myynnin laillistamisesta käydään keskustelua niin kansalaisten kuin poliittisten ryhmienkin aloitteesta. Tämä ei kuitenkaan ole kansallisesti päätettävissä oleva asia, vaan poikkeusluvasta pitäisi neuvotella EU:n kanssa, nuuskan myynnin ollessa kiellettyä tupakkatuotedirektiivillä. Nuuskan myynnin kieltämisellä EU-tasoisesti on haluttu suojella nimenomaan nuoria nuuskan haitoilta. Ylen tekemässä haastattelussa (2019) vasemmistoliiton Merja Kyllönen on myöntänyt, että nuuskaaminen lisääntyy salaa ja ongelma ei ole enää hallittavissa. Hänen mukaansa Suomi voisi torjua nuuskaamista parhaiten nuuskan myynnin laillistamisella. Se toisi Suomelle lisää verotuloja muun muassa nuuskan haittojen vähentämiseen sekä toisaalta myös tietoa nuuskan myynnistä ja sen käytöstä. (Yle 2019.) Nuuskan myynnin laillistamisella olisi mitä todennäköisimmin suoria vaikutuksia nuuskan laittomaan maahantuontiin sekä salakuljetusrikollisuuden vähentämiseen. Suomen nykyinen tupakkalaki ei kuitenkaan tue nuuskan myynnin laillistamisen ajatusta. Sen tavoitteena on tupakkalain alaisten tuotteiden käytön loppuminen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että väestöstä enää alle viisi prosenttia käyttää tupakka- tai nikotiinituotteita päivittäin vuonna 2030. (THL 2022b.) Uusien nikotiinituotteiden, kuten nuuskan tuominen laillisille markkinoille ei tue tämän tavoitteen saavuttamista.

Kaiken kaikkiaan nuuskan laitton maahantuonti on mielenkiintoinen, moniulotteinen ja yhteiskunnallisesti merkittävä kokonaisuus. Siihen liittyvään problematiikkaan ei ole helppoa tai yksinkertaista ratkaisua. Vaihtoehtoina nuuskan salakuljetuksen ehkäisyyn ja sitä kautta nuuskan laittomasta maahantuonnista aiheutuvaan harmaan talouden kitkemiseen on yleisesti nähtävissä ainakin seuraavat neljä keinoa;

1. nuuskan myynnin laillistaminen,
2. resurssien lisääminen salakuljetuksen valvontaan,
3. ihmisten asenteiden muuttaminen mahdollisesti valistuksen tai muun vastaavan kautta ja
4. salakuljetuksesta annettavien rangaistusten koventaminen.

Vaikka nämä neljä ratkaisuvaihtoehtoa vaikuttavat ehkä yksinkertaisilta, on jokaisessa näistä omat ongelmansa, eikä yksikään ole hetkessä toteutettavissa. Tutkijan mukaan nuuskan käytön krimi-

nalisointia ei voida nähdä vaihtoehtona, sillä silloin lopputuloksesta tuskin seuraisi ainakaan nykyistä tilannetta parempaa ratkaisua ja ongelma itsessään ei poistuisi, vaan päätyisi yhä enenevässä määrin piilorikollisuudeksi. Lopuksi voitaneen vain todeta, että mikäli nykyiseen tilanteeseen nähden haluttaisiin saavuttaa merkittävä muutos, tulisi päättäjien tehdä ratkaisuja asian suhteen nyt, kun jotain olisi ehkä vielä tehtävissä.

9.1 Tutkimuksen eettisyys

Tutkija joutuu tutkimuksen aikana tekemään lukemattoman määrän valintoja, jotka kaikki vaikuttavat osaltaan tutkimuksen eettisyyteen. Toisinaan pienet ja hyvinkin merkityksettömiltä vaikuttavat ratkaisut ovat merkittäviä tutkimuksen eettisyyden näkökulmasta. Tutkimuseettiset ongelmat voidaan jaotella kahteen ryhmään. Ensimmäiseen ryhmään lukeutuvat kaikki tutkimuksen tiedonhankintaan ja tutkittavien suojaan liittyvät kysymykset. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 20.) Tämän opinnäytetyön osalta tiedonhankinta on toteutettu kirjallisuutta sekä julkisia lähteitä käyttäen. Opinnäytetyössä ei käsitellä kenenkään yksittäisen henkilön tietoja tai asioita niin, että henkilö olisi tunnistettavissa tai niin, että tutkimuksen eettisyyttä joutuisi tarkastelemaan tutkittavan suojaan liittyvästä näkökulmasta. Toisen ryhmän tarkastelu onkin mielenkiintoisempaa ja tärkeämpää tämän tutkimuksen osalta. Toiseen tutkimuseettisten ongelmien luokkaan voidaan jakaa kaikki ne tapaukset, joilla viitataan tutkijan vastuuseen tutkimustulosten sovelluksista (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 20). Tämän tutkimuksen osalta tutkija on tutkimuksen edetessä joutunut pohtimaan tarkoin opinnäytetyön sisältöä sen kannalta, ettei opinnäytetyö huomaamattaan kannusta sen lukijoita laittomaan toimintaan. Opinnäytetyössä on pyritty tuomaan esiin mahdollisimman kattavasti kaikki ne seuraukset, joita nuuskan laittomasta maahantuonnista seuraa, jotta lukijalle muodostuisi realistinen kuva seurausten vaikutuksista ja siitä, että myös yksilötasolla ne voivat olla hyvinkin mittavia. Toisaalta tulee kuitenkin myös muistaa, että tutkija ei ole vastuussa yksittäisten lukijoiden teoista tai ajatuksista, vaan tutkijan tehtävänä on esittää tutkittavana oleva asia juuri siinä valossa ja niillä tiedoin, millaisena se tutkimuksen tulosten perusteella näyttäytyy.

Tutkimuseettisesti opinnäytetyössä on kiinnitetty huomiota rehellisyyteen, huolellisuuteen sekä tarkkuuteen. Tiedonhankinta perustuu luotettaviin ja eettisesti hyväksyttäviin lähteisiin, toisten tutkijoiden tekemien töiden huomioimista unohtamatta.

9.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tieteelliselle tutkimukselle on yleisesti asetettu tietynlaisia arvoja ja normeja, joihin sen tulisi pyrkiä. Tästä syystä luotettavuuden arviointi on keskeinen osa tieteellistä tutkimusta. Arvioitaessa kvantitatiivisen mittauksen luotettavuutta, puhutaan luotettavuuskysymyksissä usein reliabiliteetista ja validiteetista. Laadullista tutkimusta arvioitaessa ei kyseisten käsitteiden käyttö ole yhtä yksiselitteistä ja käsitykset näiden sopivuudesta laadullisen tutkimuksen arvioinnissa vaihtelevat. (Saaranen-

Kauppinen & Puusniekka 2009, 20.) Tämän opinnäytetyön luotettavuutta on päädytty kuitenkin arvioimaan reliabiliteetin sekä validiteetin kautta.

Laadullisen tutkimuksen validiteetissa on kyse siitä, onko tutkimus pätevä; onko se perusteellisesti tehty, ovatko saadut tulokset ja tehdyt päätelmät niin sanotusti oikeita. Laadullisessa tutkimuksessa ei kuitenkaan edes tavoitella yhtä ainoaa totuutta, vaan pätevyys voidaan ymmärtää ennemminkin uskottavuutena ja vakuuttavuutena. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 25.) Reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimuksen analyysin johdonmukaisuutta ja mittaustulosten toistettavuutta, eli toisin sanoen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia (Hirsjärvi ym. 2007, 226). Tämän tutkimuksen luotettavuutta on pyritty parantamaan laadukkaiden, luotettavien ja monipuolisten lähteiden käytöllä. Lähteiden etsimiseen on käytetty runsaasti aikaa ja ne on pyritty etsimään mahdollisimman laajasti kokonaiskuvan hahmottamiseksi, kuitenkin pitäen mielessä niiden kriittisen tarkastelun. Luotettaviksi katsomiensa lähteiden pohjalta tutkija on pyrkinyt esittämään mahdollisimman kokonaisvaltaisen kuvan nuuskan laittomasta maahantuonnista ilmiönä. Tutkimuksen osalta on kuitenkin huomioitava, että tämä on vain yhdenlainen versio tutkittavasta aiheesta ja vaikka kuinka pyritään absoluuttiseen totuuteen ja objektiivisuuteen, ei se ole realismia. Vaikka tutkimuksesta on pyritty tekemään pätevä ja mahdollisimman luotettava, näkyy tutkimuksessa, kuten kaikissa kvalitatiivisissa tutkimuksissa yleisestikin se, että tutkimus on yhden tutkijan tekemä rakennelma, johon vaikuttavat tutkijan tekemät rajaukset sekä erilaiset valinnat. Joku toinen tutkija voisi samasta aiheesta ja samoista palasista tehdä hieman erinäköisen rakennelman. Tämä kuitenkin on tutkijan hyväksyttävä.

Tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä voidaan parantaa kriittisellä ja arvioivalla työasenteella. Laadullisessa tutkimuksessa arviointi on kokonaisvaltaista kriittistä tarkastelua, johon liittyy vahvasti reflektion käsite. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 27.) Opinnäytetyön osalta reflektiota on harjoitettu koko tutkimusmatkan ajan. Työn eri vaiheissa tutkija on pohtinut muun muassa tällaisia kysymyksiä: Miksi valitsin tämän aiheen tutkimukseni kohteeksi? Mikä tekee siitä itselle tärkeän? Onko aineistonkeruumenetelmät optimaalisimmat tätä tutkimusta ajatellen, vai olisiko tutkimus pitänyt toteuttaa jollain vaihtoehtoisella tavalla? Miten minun tulisi suhtautua tutkimuksen tuloksiin? Miten tutkittava aihe näyttäytyy tutkimukseni perusteella? Lisäksi tutkimusongelmat ovat kulkeneet punaisena lankana koko opinnäytetyöprosessin ajan. Kirjoitusprosessin aikana tutkija palasi tutkimuskysymyksiin säännöllisesti ja tarkasteli opinnäytetyön kokonaisuutta sekä aiheen rajausta tutkimuskysymysten pohjalta. Opinnäytetyössä onnistuttiin paneutumaan juuri niihin tutkimusongelmiin, jotka tutkimuksen alkuvaiheessa työlle on asetettu.

9.3 Jatkotutkimusehdotukset

Kuten opinnäytetyössä on todettu, korona-aikaan matkustajaliikenne on ollut vähäistä ja nuuskan salakuljetus henkilöliikenteessä on vähentynyt. Samaan aikaan sen laitton maahantuonti posti-, pikarahti- ja rahtiliikenteessä on lisääntynyt. Jatkotutkimusehdotuksina olisi mielenkiintoista selvittää

tarkemmin, mitä fyysisiä reittejä ja miten nuuska Suomeen saapuu? Millaisia ovat nämä henkilöt profiililtaan, jotka nuuskan laittomasti tuovat maahan? Onko mahdollisesti kyseessä jo aiemmin rikollista toimintaa harjoittaneita, jotka ovat vaihtaneet niin sanotusti alaa jostakin muusta rikollisuudesta nuuskan salakuljetukseen, vai onko kyseessä uudet toimijat rikollisella polulla? Tämän lisäksi olisi mielenkiintoista myös selvittää ihmisten tietämystä nuuskan salakuljetuksen seurauksista sekä mielipiteitä siitä, kuinka hyväksyttävänä ihmiset sitä pitävät ja mielletäänkö nuuskan salakuljetusta edes rikolliseksi toiminnaksi.

LÄHTEET

Anttila, P. 2014: Dokumenttianalyysi. Tutkimisen taito ja tiedonhankinta, Metodix-verkkajulkaisu. Luettavissa: <https://metodix.fi/2014/05/17/anttila-pirkko-tutkimisen-taito-ja-tiedon-hankinta/#9.2.4>. Luettu 9.1.2023.

EUR-Lex, Access to European Union law. Luettavissa: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/ALL/?uri=CELEX:31992L0041>. Luettu 3.12.2022.

HE 66/1988 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen käsittäväksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi.

HE 15/2016 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle tupakkalaksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 80/2000 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle menettämisseuraamuksia koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. 2007: Tutki ja kirjoita. 13., osin uudistettu painos. Helsinki, Tammi.

Hirvonen, M. & Lith, P. & Walden, R. 2010: Suomen kansainvälistyvä harmaa talous. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2010. Espoo, Kopijyvä.

Hirvonen, M. & Määttä, K. 2018: Harmaa talous ja talousrikollisuus – ilmenemismuodot ja torjunta. Keuruu, Edita Publishing.

Itä-Suomen HO 22/135169.

Kananen, J. 2008: Kvali – Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän, Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, J. 2015: Opinnäytetyön kirjoittajan opas – Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä, Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

KHO:2018:54.

KHO:2020:119.

Kosonen, T. 2014: Harmaan talouden syyt ja seuraukset. Kansantaloudellinen aikakausikirja – 110. vsk. – 1/2014. Luettavissa: <https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2014/09/kosonen1.pdf>. Luettu 25.11.2022.

- Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999: Sisällön analyysi. Hoitotiede vol. 11, no 1/-99. Luettavissa: <https://peda.net/jyu/okl/ko/kl/djm/demo-3/materiaalit/kvsa>. Luettu 9.1.2023.
- Laki rikostorjunnasta Tullissa 623/2015.
- Laki tupakkaverosta 1470/1994.
- Lapin käräjäoikeus 2022: Lapin käräjäoikeuden tuomio 22/151673. Sähköposti 27.12.2022.
- Lappi-Seppälä, T. & Hakamis, K. & Helenius, D. & Melander, S. & Nuotio, K. & Ojala, T. & Rautio, I. 2022: Rikosoikeus. Oikeuden perusteokset. 5. uudistettu painos. Helsinki, Alma Talent.
- Laurio, J. 2020: Talousrikosten tutkinta ja tutkintapyyntöjen laatiminen. Helsinki, Edita Publishing.
- Lähdesmäki, T. & Hurme, P. & Koskimaa, R. & Mikkola, L. & Himberg, T. 2021: Laadullinen analyysi. Menetelmäpolkuja humanisteille. Jyväskylän yliopisto, humanistinen tiedekunta. Luettavissa: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/laadullinen-analyysi>. Luettu: 11.1.2023.
- Matikkala, J. 2010: Rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä. Helsinki, Edita Publishing.
- MTV 2019: Nuuskan myynti on kasvanut Suomessa räjähdysmäisesti – tätä puolta ei moni laitonta salakauppaa harjoittava ota huomioon: "On tullut tuhansien eurojen laskuja". Luettavissa: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/nuuskan-myynti-on-kasvanut-suomessa-rajahdysmaisesti-tata-puolta-ei-moni-laitonta-salakauppaa-harjoittava-ota-huomioon-on-tullut-tuhansien-eurojen-laskuja/7333136>. Luettu 12.12.2022.
- Niva, S. 2020: Facebookin nuuskaryhmät. Katsaus verkossa tapahtuvaan nuuskakauppaan ja toiminnan laillisuuteen. Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.
- Piispa, M. 2018: Nuuska ja nuoret. Laadullinen selvitys nuorten nuuskan käytöstä ja hankintavoista. Luettavissa: <https://www.sttinfo.fi/data/attachments/00068/65db8395-eb9d-4b70-badc-8b023dea8955.pdf>. Luettu 12.3.2023.
- Päihdelinkki: Nuuska. Luettavissa: <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/pikatieto/nuuska>. Luettu 29.11.2022.
- Raitolahti, S. 2015: Miten estää nuuskan laitton kauppa? Luettavissa: <https://doczz.net/doc/7061426/tuonti-eu-n-ulkopuolelta>. Luettu 14.2.2023.
- ReserchGate 2015: Journal of Money Laundering Control Shadow economy and tax evasion in the EU Article information: For Authors. Luettavissa: <https://www.vero.fi/globalassets/harmaa-talous-ja-talousrikollisuus/laajuus/jmlc-09-2015-0027fskrbm.pdf>. Luettu 1.12.2022.

Rikoslaki 39/1889.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2009: Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV. Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Luettavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/tietoarkisto/julkaisut/kvalimotv.pdf>. Luettu 28.2.2023.

Salminen, P. & Fonselius, R. & Ollila, E. 2017: Uusi tupakkalaki tuli – miten kävi nuuskan maahan-tuonnin? Luettavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131759/YP1701_Salminen_ym.pdf?sequence=3&isAllowed=y. Luettu 2.12.2022.

Snus- och tändsticksmuseum a: Snusets ursprung. Luettavissa: <https://www.snusochtandsticksmuseum.se/historia/snushistoria/snusets-ursprung/>. Luettu 29.11.2022.

Snus- och tändsticksmuseum b: Snuset under 1900-talet. Luettavissa: <https://www.snusochtandsticksmuseum.se/historia/snushistoria/snuset-under-1900-talet/>. Luettu 29.11.2022.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos THL 2021a: Nuuska. Luettavissa: <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/tupakka/tupakkatuotteet-ja-sahkosavuke/nuuska>. Luettu 29.11.2022.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos THL 2021b: Tutkimuksesta tiiviisti 11/2021. Nuuska Suomessa ja muissa pohjoismaissa. Luettavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/141075/TUTI2021_011%201706.pdf?sequence=10. Luettu 4.12.2022.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos THL 2022a: Tilastoraportti 40/2022. Luettavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/145470/Tupakkatilasto%202021.pdf?sequence=3&isAllowed=y>. Luettu 3.1.2023.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos THL 2022b: Tupakka. Luettavissa: <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/tupakka>. Luettu 12.3.2023.

Tulli 2014: Tullin valvonnan vuosikirja 2014. Luettavissa: <https://tulli.fi/documents/2912305/3775682/Tullin%20valvonnan%20vuosikirja%202014/bfd7e388-9ea1-4dec-92df-0fc8203416dc/Tullin%20valvonnan%20vuosikirja%202014.pdf?version=1.1&t=1482994629000>. Luettu 15.12.2022.

Tulli 2018a: Tietopaketti 2018. Luettavissa: <https://tulli.fi/documents/2912305/3727159/Nuuska%2C+tietopaketti/>. Luettu 10.12.2022.

Tulli 2018b: Tullin valvonnan vuosijulkaisu 2018. Luettavissa: <https://tulli.fi/documents/2912305/3775682/Tullin%20valvonnan%20vuosijulkaisu%202018/b781d2c3-d9c5-e0b2-135b-eb0f27ffb781/Tullin%20valvonnan%20vuosijulkaisu%202018.pdf?version=1.0&t=1552561259000>. Luettu: 15.12.2022.

Tulli 2021a: Tulli paljasti laajoja nuuskan salakuljetuskokonaisuuksia pääkaupunkiseudulla. Luettavissa: <https://tulli.fi/-/tulli-paljasti-laajoja-nuuskan-salakuuljetuskokonaisuuksia-paakaupunkiseudulla>. Luettu 12.2.2023.

Tulli 2021b: Tullirikostorjunnan tilastot 2021. Liite. Luettavissa: https://www.epressi.com/media/userfiles/147928/1646591417/liite_tullirikostorjunnan_tilastot_2021.pdf. Luettu 15.12.2022.

Tulli 2022a: Tulli takavarikoi ennätysmäärät nuuskaa ja huumeläläkkeitä – tullirikostorjunnan yhteiskunnallinen vaikuttavuus kasvoi vuonna 2021. Luettavissa: <https://tulli.fi/-/tulli-takavarikoi-ennatysmaarat-nuuskaa-ja-huumeläläkkeita-tullirikostorjunnan-yhteiskunnallinen-vaikuttavuus-kasvoi-vuonna-2021>. Luettu 11.11.2022.

Tulli 2022b: Tullin valvonnan vuosijulkaisu 2021. Luettavissa: <https://tulli.fi/documents/2912305/3775682/Tullin%20valvonnan%20vuosijulkaisu%202021/d6140cc9-a7a8-100b-aaf9-d01207ab219a/Tullin%20valvonnan%20vuosijulkaisu%202021.pdf?version=1.1&t=1647611869178>. Luettu 4.1.2023.

Tulli 2022c: Tupakkatuotteiden matkustajatuonti. Luettavissa: <https://tulli.fi/henkilöasiakkaat/matkaillijalle/tupakkatuotteet#matkustajatuonti-toisesta-eu-maasta>. Luettu 5.12.2022.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki, Tammi.

Tupakkalaki 549/2016.

Valmisteverotuslaki 182/2010.

Valtiovarainministeriö: Valmisteverotus. Luettavissa: <https://vm.fi/verotus/valmisteverotus>. Luettu: 14.2.2023.

Valtiovarainministeriö 2022: Savukkeiden ja nuuskan matkustajatuonti väheni. Luettavissa: <https://vm.fi/-/savukkeiden-ja-nuuskan-matkustajatuonti-vahentyi-1>. Luettu: 17.11.2022.

Verohallinto 2018: Kuluttajatuotteiden kauppaan liittyy harmaata taloutta ja talousrikoksia. Luettavissa: <https://www.vero.fi/harmaa-talous-rikollisuus/ilmi%C3%B6t/kuluttajatuotepetokset/>. Luettu 5.12.2022.

Verohallinto 2022a: Rikostorjunta. Luettavissa: <https://www.vero.fi/harmaa-talous-rikollisuus/torjunta/torjuntatilastot/rikostorjunta/#:~:text=Tulli%20tutkii%20talousrikoset%20jotka%20liittyy%20sen%20toimivaltaan.%20Talousrikosella,rikosta.%20P%C3%A4%C3%A4rikoksena%20on%20yleens%C3%A4%20veropetos%20tai%20t%C3%B6ke%C3%A4%20veropetos>. Luettu: 21.1.2023.

Verohallinto 2022b: Verohallinnon päätös sääntöjen vastaisesti tai muuta kuin kaupallista myyntiä varten maahantuodun muun tupakkaa sisältävän tuotteen verotusarvosta. Luettavissa: <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/paatokset/63500/verohallinnon-paatos-saantojen-vastaisesti-tai-muuta-kuin-kaupallista-myyntia-varten-maahantuodun-muun-tupakkaa-sisaltavan-tuotteen-verotusarvosta6/>. Luettu 15.2.2023.

Verokampus: Harmaa talous. Luettavissa: <https://www.verokampus.fi/opettajille/harmaa-talous/>. Luettu 15.11.2022.

Yle 2019: Suomi joutui vaikeuksiin taistelussa nuuskaa vastaan – ja siksi moni nuuskaa vastustanut kansanedustaja haluaisi nyt laillistaa sen. Luettavissa: <https://yle.fi/a/3-10977422>. Luettu 12.3.2023.

Yle 2022a: Nuuskan salakuljetuksesta yli 3 miljoonan euron vahingonkorvaukset. Luettavissa: <https://yle.fi/a/74-20009361>. Luettu 28.2.2023.

Yle 2022b: Nuuskan salakuljetus on kasvanut räjähdysmäisesti viime vuosina – tullin mukaan bisneksessä pyörii kymmeniä miljoonia euroja. Luettavissa: <https://yle.fi/a/3-12336245#:~:text=Tilastokeskus%20arvioi%2C%20ett%C3%A4%20noin%20kymmenen%20prosenttia%20salakuljetusta%20nuuskasta,tuote%2C%20jota%20k%C3%A4ytet%C3%A4nC3%A4n%20yleens%C3%A4%20yl%C3%A4-%20tai%20alahuulen%20alla>. Luettu 4.1.2022.